

SELETUSKIRI

põllumajandusministri määruse “Leader-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetuse ja projektitoetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord” eelnõu juurde

Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse “Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse” § 58 lõike 5, § 59 lõike 5 ja § 60 lõike 4 alusel ning koosõlas nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1–40) artikli 18 lõike 4 alusel heaks kiidetud “Eesti maaelu arengukavaga 2007–2013” (edaspidi *arengukava*).

2007. aasta 1. jaanuaril algas uus Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) programmiperiood 2007–2013, milles on Eestil ELi liikmesriigina võimalik osaleda ühenduse maaelupoliitikas ja saada osa ELi maaelu arengu toetuste eelarvest.

Kui lõppeval programmiperioodil (2004–2006) anti toetusi “Eesti riikliku arengukava 2004–2006” (edaspidi *RAK*) raames ning rahastati Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF) Arendusrahastust, siis uuel programmiperioodil (2007–2013) ei rahastata põllumajanduse ja maaelu valdkonna toetusi struktuurifondidest, vaid eraldi seisva Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) vahenditest ja antakse arengukava raames. Arengukava keskendub sel perioodil ühenduse põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, maade hooldamise ja keskkonna, elukvaliteedi ja maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamisele, võttes samas arvesse Eesti maaelu omanäolisust.

Mõiste Leader tähendab “seosed erinevate maamajanduse arengu tegevuste vahel” ja see on tuletatud prantsuskeelsest terminist *Liaison Entre Action de Developpement de l'Economie Rurale*. Leader on ELi algatusprogramm, mille abil edendatakse elu maapiirkonnas, mida rakendatakse piirkonna arengustrateegia kaudu ning mis on ettevalmistatud kohalike inimeste algatusel ja koostööna. Leader-algatusprogrammi ülesehitust iseloomustab tähelepanu kohalike inimeste potentsiaalile, piirkonna erivajaduste arvestamisele ja erinevate osapoolte kaasamisele. LEADER-programmi rakendatakse ELs alates 1991. aastast. Seniste programmide (LEADER I, LEADER II, LEADER+) positiivsetest kogemustest tulenevalt on Euroopa Komisjon programmiperioodil 2007–2013 LEADER-ile ette näinud senisest laiahaardelisema rolli. Seda rakendatakse läbi arengukava LEADER telje (IV telg). See tähendab, et LEADER-meede liidetakse ELi poolt toetatavatesse riiklikesse ja piirkondlikesse maaelu arengukavadesse võrdväärseks teiste maaelu arengu meetmetega.

Meetme üldeesmärk on kohaliku algatuse edendamine, aidates kaasa põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime, keskkonna ja paikkonna ning eriti maapiirkonna elukvaliteedi parandamisele ja majandustegevuse mitmekesistamisele läbi maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise. Sellest tulenevalt on oluline senisest laialdasema otsustusõiguse andmine kohalikele tasandile, nii et aastateks 2009–2010 oleks enamik valdu hõlmatud kohalike tegevusgruppidega, kes on välja töötanud oma piirkonna arengu strateegiad ja rakendavad neid.

Leader-lähenemisele on iseloomulikud järgmised elemendid, nagu on viidatud ka nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 61:

- piirkonnapõhised kohaliku arengu strateegiad, mis on ette nähtud hästi määratletud piirkondade jaoks;
- avaliku – ja erasektori partnerlus: kohalikud tegevusgrupid;
- altpoolt tulev algatus, millega kohalikel tegevusgruppidel on otsustusõigus kohaliku arengu strateegiate koostamise ja rakendamise osas;
- uudsete lähenemiste rakendamine;
- integreeritud ja mitut valdkonda hõlmavad meetmed: mitut sektorit hõlmava ning kohaliku majanduse erinevate sektorite tegijate ja projektide vahelisel vastastoimel põhineva strateegia kavandamine ja rakendamine;
- võrgustikutöö;
- koostööprojektide rakendamine.

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Põllumajandusministeeriumi maaelu arengu osakonna kohaliku algatuse ja elukeskkonna büroo koosseisuväline teenistuja-peaspetsialist Katre Kets (tel 625 6296, katre.kets@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi määruse eelnõule tegi Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna koosseisuväline teenistuja-nõunik Kadri Jänes (kadri.janes@agri.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud õigusosakonna spetsialist Leeni Silk (tel. 625 6523, leeni.silk@agri.ee).

Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse §-s 1 sätestatakse määruse reguleerimisala. Leader-meetme raames antakse kohaliku tegevusgrupi toetust ja projektitoetust.

Määruse peatükk 2 sätestab kohaliku tegevusgrupi toetuse saamiseks ette nähtud nõuded, toetuse määra ja suuruse, kohaliku tegevusgrupi toetuse taotlemise ja taotluste menetlemise korra, nõuded toetuse saajale ja toetuse väljamaksmise korra.

Määruse §-s 2 on toodud nõuded kohalikule tegevusgrupile.

Kohaliku tegevusgrupi toetust strateegia rakendamiseks (edaspidi *kohaliku tegevusgrupi toetus*) võib taotleda mittetulundusühing, kelle põhikirjaline eesmärk on suunatud kohaliku elu arendamisele ning kes vastab kohalikule tegevusgrupile esitatavatele nõuetele, sealhulgas tegevuspiirkonnale ja liikmelisusele esitatavatele nõuetele. Kohalik tegevusgrupp on üks põhielement Leader-lähenemises, nagu on sätestatud ka nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 61 punktis b.

Tähtajaliselt asutatud kohaliku tegevusgrupi tegevuse tähtaeg ei või olla lühem kui viis aastat arvates Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti (edaspidi *PRIA*) poolt viimase toetusosa väljamaksmisest. Nimetatud nõue on oluline, et tagada kohaliku tegevusgrupi pikaajaline jätkusuutlikkus, ning lisaks sellele investeeringute puhul viieaastase järevalveperioodi võimalikkus.

Kohalikul tegevusgrupil ei või olla maksuvõlga. Juhul, kui kohalikul tegevusgrupil on maksuvõlg, siis peab see olema ajatatud ning maksuvõla ajatamise korral peavad maksud olema makstud õigeaegselt. Nõue on kehtestatud, et tagada taotleja jätkusuutlikkus.

Juhul kui kohalik tegevusgrupp on saanud eelnevalt toetust riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest või muud tagastamatut riigiabi ning see on nõutud tagasi, siis peavad olema tagasimaksud tehtud tähtaegselt ja nõutud summas. Nõude kehtestamise eesmärgiks on toetuse sihipärane kasutamine ning taotleja usaldusväarsuse kontrollimine.

Iga kohaliku omavalitsusüksuse territooriumil võib olla ainult üks kohalik tegevusgrupp ja iga kohaliku tegevusgrupi liige võib kuuluda ainult ühte kohalikku tegevusgruppi. Seetõttu on esitatud nõue, et kui piirkonnas asuvad huvitatud isikud hakkavad moodustama kohalikku tegevusgruppi ja toetust taotlema, siis peab toetuse taotlemise kavatsusest piirkonna avalikkusele teada andma sealsetele elanikele piisava levikuga väljaande vahendusel.

Kohaliku tegevusgrupi toetuse saamise eelduseks on toetuse saamine "Eesti riikliku arengukava Euroopa Liidu struktuurfondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument 2004–2006" meetmest 3.6 "Kohaliku initsiatiivi arendamine – Leader-tüüpi meede" (edaspidi *meede 3.6*) või kohaliku tegevusgrupi toetuse saamine strateegia väljatöötamiseks. Nõue on kehtestatud vastavalt nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 62 lõike 1 punktis b toodule.

Määruse § 3 kehtestab nõuded kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnale.

Kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnaks loetakse maapiirkond, mille territoorium langeb kokku nende kohalike omavalitsuste piiridega, mis on kohaliku tegevusgrupi liikmeteks. Tegevuspiirkond peab omama majanduslikult ja sotsiaalselt ühiseid huviseid ning koosnema samast geograafilisest piirkonnast pärit kohalikest omavalitsusüksustest. Nõue on kehtestatud vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 61 punktile a ning artikli 62 lõikele 3.

Kohalikud omavalitsusüksused ei pea külgnema, kui neid ühendab ühtne veepiir (vahele jääb meri või järv) või kohalike omavalitsusüksuste vahele jääb linn, mis oma suuruse tõttu ei või olla kohaliku tegevusgrupi liige, või kui külgnemist takistab mõne muu kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna geograafiline iseärasus.

Tegevuspiirkonna elanike arv peab jääma vahemikku 10 000–100 000. Tegevuspiirkonna elanike arvu suurus on lubatud põhjendatud erandid. Silmas on peetud eelkõige geograafilisi iseärasusi (nt Hiiumaa), samas ei laiene selline erand teistele saartele, kuivõrd vähemalt kahe kohaliku omavalitsusüksuse nõue peab olema täidetud. Põhjenduse alusel tunnistab taotleja nõuetekohaseks PRIA. Elanike arvu kindlakstegemisel enne taotluse esitamise tähtaega lähtutakse taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud aasta kohta Statistikaameti kogumikus „Linnad ja vallad arvudes” avaldatud andmetest.

Määruse § 4 kehtestab nõuded kohaliku tegevusgrupi liikmelisusele ja otsustusprotsessile.

Kohaliku tegevusgrupi liikmed peavad olema kohalike omavalitsuste, ettevõtjate ja mittetulundusühingute või sihtasutuste hulgast. Kohaliku tegevusgrupi moodustamiseks peab olema vähemalt kaks kohalikku omavalitsust (vallad koos vallasiseste linnadega ning linnad elanikearvuga kuni 4000). Iga liikmeks oleva kohaliku omavalitsusüksuse kohta peab sama kohaliku tegevusgrupi liikmeks olema vähemalt üks sama omavalitsusüksuse territooriumil tegutsev äriühing või füüsilisest isikust ettevõtja ja mittetulundusühing või sihtasutus. Maavalitsuse või mõne muu riikliku valitsusasutuse osalemine ei ole lubatud, sest Leader-lähenemise põhimõtte kohaselt peab riigi sekkumine otsustusprotsessi olema minimaalne. Füüsilised üksikisikud ei saa kuuluda kohaliku tegevusgrupi liikmete hulka, mis aga ei piira nende osalemist kohaliku tegevusgrupi tegevuses töö- või võlaõigusliku lepingu alusel. Üks liige

saab kuuluda korraga ainult ühte kohalikku tegevusgruppi ja seda ka suurte üleriigiliste katusorganisatsioonide puhul, sest kohalikes tegevusgruppides peaksid olema esindatud eelkõige kohalikku elu mõjutavad institutsioonid. Heaks tavaks on, et üks inimene esindab ainult ühte organisatsiooni.

Määruse § 4 lõike 5 punkti 1 kohaselt peab kohaliku tegevusgrupi põhikirjas olema sätestatud, et liikmeskond on avalik ja avatud uute liikmete vastuvõtuks. Uute liikmete vastuvõtmisel ei tohi unustada põhimõtet, mille kohaselt iga liituva omavalitsuse kohta peab kohaliku tegevusgrupi liikmeteks kaasama ka (vähemalt) ühe tema territooriumil tegutseva ettevõtja ja ühe mittetulundussektori esindaja.

Määruse § 4 lõike 5 punktis 2 nimetatud nõude puhul on oluline välja tuua, milliste põhimõtete järgi (kuidas on reguleeritud ja kelle poolt) toimub projektide väljavalimine projektitoetuste korral. Projektide üldised valikukriteeriumid peavad olema sätestatud põhikirjas. Projektide valikukriteeriumid võivad olla välja toodud ka kohaliku tegevusgrupi tööd korraldavates muudes dokumentides, kuid sellisel juhul peab põhikirjas sisalduma vastav viide.

Määruse § 4 lõikes 6 sätestatud nõue on kehtestatud vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 62 lõike 1 punktile b. Strateegia ja selle muudatused tuleb vastu võtta üldkoosoleku otsusega tulenevalt vastavast sätestest määruses. Muud kohaliku tegevusgrupi rakenduskava või kohaliku tegevusgrupi toetuse või projektitoetusega seotud otsuse võib vastu võtta lisaks üldkoosolekule ka juhatus või muu organ (sõltuvalt sellest kuidas on põhikirjas sätestatud) kui selle liikmed on esindatud nii, et kohalike omavalitsusüksuste esindajate ja riigi või kohaliku omavalitsusüksuse osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute esindatus on alla 50%. Oluline on meeles pidada, et § 18 lõike 3 punktis 5 nimetatud töörühm, kes hindab projektitaotluseid hindamiskriteeriumide põhjal ning koostab hindamistulemuste alusel projektitaotluste paremusjärjestuse peab samuti vastama sellele nõudele, st, et kohalike omavalitsusüksuste esindajate ja riigi või kohaliku omavalitsusüksuse osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute esindatus oleks alla 50%.

Muudatused peavad põhikirja olema sisse viidud taotluse esitamise ajaks. PRIA aktsepteerib ka avaldust, mis on esitatud registrile muutmiskannete tegemiseks. Oluline on teada, et ärakirja põhikirjast PRIAle esitama ei pea, kuid põhikiri peab olema kättesaadav mittetulundusühingu asukoha registrist „Mittetulundusühingute seaduse” § 8 kohaselt.

Määruse § 5 sätestab kohaliku tegevusgrupi toetuse toetatavad tegevused.

Kohaliku tegevusgrupi toetust võib taotleda strateegia meetmete väljatöötamiseks ja rakendamise korraldamiseks, strateegia täiendamiseks (juhul kui strateegia on juba välja töötatud, kuid vajab täiendamist) ja kohaliku tegevusgrupi arendamiseks, sealhulgas koostöö-alased tegevused. Strateegia rakendamise (nagu on nimetatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 63) raames peab kohalik tegevusgrupp välja töötama strateegia meetmed, nende rakendamiseks koostama iga-aastase rakenduskava, vastavalt rakenduskavale kuulutama välja projektitaotluste vastuvõtuajad, millal saab esitada projektitoetuse taotluse kinnitamise taotluse (edaspidi *projektitaotlus*), ning pärast nimetatud taotluste hindamist, koostama töörühma ettepaneku alusel projektitaotluste paremusjärjestuse ning paremusjärjestusse seatud taotluste kohta tegema kinnitamise või kinnitamisest keeldumise otsused.

Projektitoetuse taotlejad, selleks, et viia ellu strateegia meetmetes toodud tegevused, peavad esitama taotluse esmalt kohalikele tegevusgruppidele. Kohalik tegevusgrupp annab projektitaotlusele kinnitamise (või mittekinnitamise) otsuse selle kohta, et projektitoetuse taotluses kavandatud tegevused vastavad (või ei vasta) kohaliku tegevusgrupi strateegiale ja rakenduskavale arvestades rakenduskavas ettenähtud eelarvet. Pärast kohalikult tegevusgrupilt kinnituse saamist peab projektitoetuse taotleja esitama taotluse PRIAle ning kavandatud tegevuse ellu viima. Projektitoetus on sätestatud peatükis 3.

Lõige 3 sätestab, et kavandatava tegevuse elluviimist või investeringu tegemist ei või alustada varem ja tegevuse elluviimist või investeringu tegemist tõendavad dokumendid ei või olla väljastatud varem, kui kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluse PRIAle esitamise päevale järgneval päeval.

Määruse §-s 6 on toodud strateegiale esitatavad nõuded.

Lõige 1 sätestab, et kohaliku tegevusgrupi toetuse taotlemisel on taotleja välja töötanud oma tegevuspiirkonna kohta kohaliku arengu strateegia, mis vastab strateegiale esitatavatele nõuetele ning ta peab välja valima strateegia meetmetega kooskõlas olevaid projekte, sealhulgas koostööprojekte.

Lõigetes 2 ja 3 on toodud strateegiale esitatavad nõuded ja osad, millest strateegia peab koosnema. Strateegia peab olema integreeritud, jätkusuutlik ja sisaldama uuenduslikke elemente. Silmas tuleb pidada seda, et strateegia rakendamine aitaks kaasa ühe või mitme telje eesmärgi saavutamisele. Nõue on kehtestatud kooskõlas nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikliga 63.

Lõikes 3 punktis 1 toodud üldosa peaks sisaldama andmeid kohaliku tegevusgrupi ja tema asutamise, tegevuspiirkonna, liikmeskonna ja nende kogemuste kohta. Kajastatud peaks olema põhiaandmed kohaliku tegevusgrupi ja tema asutamise kohta, muuhulgas kus ja millal toimus asutamiskoosolek, samuti kes olid asutajaliikmed. Tegevuspiirkonna kohta kirjeldatakse kohaliku tegevusgrupi territooriumit. Sealhulgas esitatakse loetelu tegevuspiirkonda kuuluvatest valdadest ja linnadest koos nende territooriumi suuruse ja elanike arvuga. Toodud andmed võivad olla tabelis ja soovi korral võib selles tabelis kajastada rohkem seda piirkonda iseloomustavaid arvnäitajaid. Kirjeldatakse tegevuspiirkonna ühist majanduslikku, kultuurilist ja sotsiaalset huvi ning geograafilist ühtsust. Lisatud võiks olla ka selgitus, miks kohalikku tegevusgruppi on kaasatud just need konkreetsed kohalikud omavalitsusüksused. Liikmeskonna kohta esitatakse kohaliku tegevusgrupi liikmete nimekiri, märkides millist sektorit (avalik, ettevõtlus või mittetulundus) esindatakse, esindaja nimi ja kohaliku tegevusgrupiga liitumise kuupäev. Heaks tavaks on, et erinevaid kohaliku tegevusgrupi liikmeid ei esinda kohalikus tegevusgrupis üks ja sama eraisik, isegi kui ta kuulub erinevate juriidiliste isikute juhatustesse.

Paljus määrab kohaliku tegevusgrupi haldussuutlikkuse senine koostöökogemus, samuti ka liikmete kogemus. Kohaliku tegevusgrupi arengu ja kogemuste osas kirjeldatakse lühidalt, milline on olnud senine kohaliku tegevusgrupi areng ja saadud kogemused.

On hea ära märkida üksikute liikmete olulisemad elluviidud projektid või osalemine neis, eriti juhul, kui tegu on uute liitunud kohalike omavalitsusüksuste ja teiste uute liikmetega.

Lõike 3 punktis 2 toodud kohaliku tegevusgrupi ülesehituse ja arendamise kirjelduse osas tuleks kirjeldada peamiselt kohaliku tegevusgrupi tegutsemise põhimõtteid, töö korralduse aluseid, struktuuri ja administreerimise funktsionaalsust ning kogu tegevuspiirkonna ja erinevate

huvigruppide kaasatust kohaliku tegevusgrupi tegevusse ning edasist tööd piirkonna inimestega. Kirjeldatakse nii olemasolevat struktuuri, selle kujunemist, hetkeolukorda kui ka plaane.

Juhtimise ja töökorralduse osas kirjeldatakse kohaliku tegevusgrupi tegutsemise aluseid, sealhulgas põhikirjast tulenevaid ja partnerluspõhimõtete tagamist. Antakse teave juhtimise põhimõtetest ja struktuurist. Nimetatakse kohaliku tegevusgrupi juhtorganid ja lühidalt nende valiku printsiip ja volituste pikkus. Antud osas võiks olla kirjeldatud ka, kuidas tagatakse kohaliku tegevusgrupi haldussuutlikkus. Milline on kohaliku tegevusgrupi tegevmeeskond, kas on palgatud või on kavas palgata tegevjuht, tegevjuhi abi või muud töötajad, lühidalt nende ülesanded jms. Samuti võiks olla kirjeldatud, kas ja kus asub kohaliku tegevusgrupi büroo, kuidas on tagatud sellele ligipääs ja millised on lahtiolekuajad, mitu inimest töötab büroos ning millised on nende ülesanded ja tööjaotus. Samuti võiks anda lühidalt informatsiooni, kuidas on kavas planeerida büroo töö kogu käesoleva strateegia rakendamise perioodiks.

Kohaliku tegevusgrupi elujõulisuse osas antakse lühiülevaade strateegia rakendamiseks vajalike vahendite allikatest, näiteks Leader-meetme raames antav toetus, liikmemaksud, muud võimalikud programmid, laenuid jne. Välja tuleks tuua ka rahaliste vahendite olemasolu ja võimalused kontori ülalpidamiseks ja töötajate töөлhoidmiseks.

Lõike 3 punktis 3 toodud tegevuspiirkonna sotsiaal-majandusliku olukorra kirjelduse osas kirjeldatakse kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna sotsiaal-majanduslikku olukorda ühishuvidest lähtuvalt. Kirjeldatakse tegevuspiirkonna geograafilisi ehk asukohast tingitud näitajaid (asukoht, territoorium, tõmbekeskused, looduskeskkond jms) ja antakse ülevaade rahvastikust (rahvastik, vanuseline koosseis, ränne, ülalpeetavate määr jms). Samuti majandust ja ettevõtlust puudutavad näitajaid (peamised majandusharud, infrastruktuur teenused, töökohad, tööhõive jms) ning kultuuri- ja sotsiaalvaldkonna näitajaid (kultuuri- ja seltsitegevus jne).

Sealhulgas esitatakse tegevuspiirkonna erinevate piirkondade ja sotsiaalsete ning huvigruppide vajadused, lähtudes ka tegevuspiirkonna sotsiaal-majandusliku olukorra kirjeldusest. Soovitav on välja tuua, millised tegevuspiirkonna erinevate piirkondade sarnased jooned on eristatavad ning kas need on aluseks strateegia koostamisele.

Lõike 3 punktis 4 toodud osas antakse põhjalik ülevaade tegevuspiirkonna arenguvisionist ja valitud prioriteetidest. Juhul kui kavandatakse nii rahvusvahelist kui ka riigisisest koostööd teiste kohalike tegevusgruppidega, siis on soovitatav see ka siinkohal välja tuua.

Strateegia koostamisel on oluline lähtuda Leader-lähenemise põhielementidest, et tagada strateegia seesmine sidusus, uuenduslikkus, integreeritud lähenemine ja lisanduvus teistele programmidele ning kohaliku arengupotentsiaali kasutamine.

Strateegiast lähtuvate kavandatavate tegevuste ja projektide kirjeldused peavad näitama altpoolt tuleva lähenemise kasutamise võimalusi ja lisaväärtuse tekke soodustamist ning samuti ka kohaliku potentsiaali kasutamist.

Strateegia prioriteetide väljatoomisel võib kasutada ka arengukava vastavate prioriteeditelgede jaotust (kas kõiki või osa neist), kuna kohaliku tegevusgrupi strateegia elluviimine peab tulevikus kaasa aitama ka arengukava eesmärkide täitmisele: I prioriteeditelg – põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine; II prioriteeditelg – keskkonna ja paikkonna säilitamine; III prioriteeditelg – maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine. Käesolevas osas antakse ka strateegia ajaline määratlus ehk kui pika perioodi peale on strateegia suunatud. Strateegia võib jaotada ka ajaliselt erinevateks prioriteetideks. Kohalik tegevusgrupp saab otsustada, mis järjekorras rakendatakse erinevaid prioriteete. Samuti saab strateegia prioriteetides või strateegia elluviimise kavas paika panna seda, et näiteks

väliskoostööprojektidega hakatakse tegelema alles siis, kui kohalik tegevusgrupp on ennast paremini sisse töötanud ning halduspädevus on suurem.

Siinkohal on soovitus arvestada, et strateegia prioriteedid saavad olla aluseks kohalike tegevusgruppide toetuse taotluste vastuvõtmisel kohalike tegevusgruppide strateegias toodud tegevuste elluviimiseks. Väga laiapiiriline strateegia võib hilisemalt panna kohalikule tegevusgrupile suhteliselt suure kohustuse ja vastutuse läbi vaadata ja anda hinnang väga paljudele projektidele, selleks et välja valida rahastatavad projektid, millele PRIA võib toetust anda. Samas võib kitsamalt ja täpsemalt piiritletud strateegia paremini kaasa aidata tegevuspiirkonna probleemide lahendamisele.

Kuna Leader-lähenemise rakendamise nõueteks on ka strateegia sisemine sidusus ja uuenduslikkus, siis tuleks antud osa koostamisel sellega arvestada. Näiteks võiks kirjeldada milles seisneb kavandatavate tegevuste uuenduslikkus. Sisemise sidususe osas tuleb jälgida, et strateegia ei oleks ainult kogum vajalike projektide kirjeldustest, vaid kogu strateegia oleks seesmiselt sidus ning suunatud valitud prioriteetidele ja strateegia eesmärkide täitmisele. Teisiti öeldes, et tegevused (projektid) strateegia elluviimiseks peavad lähtuma strateegia ülesannetest, ülesanded prioriteetidest ja visioonist, mis aga omakorda peaks tulenema tegevuspiirkonna sihtgruppide vajadustest. Sihtgruppide vajadused aga selguvad tegevuspiirkonna sotsiaal-majandusliku olukorra kirjeldusest. Strateegiliste valikute all saab välja tuua ka kohaliku tegevusgrupi võimalikud koostööplaanid teiste kohalike tegevusgruppidega nii kodumaal, kui väljaspool Eestit.

Strateegias ei pruugi nimetada koostööpartnereid nimeliselt, kuid kindlasti on soovitav kirjeldada prioriteetseid valdkondi, milles nähakse koostöövõimalusi ning koostöö vajalikkust. Loomulikult juhul, kui on juba teada võimalikud koostööpartnerid, siis oleks soovitav, kui ka need nimetatakse. Hiljem, kui koostööprojekte hakatakse rakendama, sõlmitakse vastav koostööleping ja valitakse koostööprojekti juhtpartner. Strateegiliste valikute osas on otstarbekas välja tuua, milline on valitud prioriteetide ja eesmärkide seotus teiste tegevuspiirkonna strateegiate, arengukavade ja programmidega, näiteks kohaliku omavalitsusüksuse arengukavadega jm.

Lõike 3 punkti 5 korral on oluline märkida, et strateegia prioriteetide vaheline rahaliste vahendite jaotus, sarnaselt arengukava telgedele, tuuakse strateegias välja suhtarvudes ehk protsentides. Parema ülevaate saamiseks rahaliste vahendite jaotusest strateegia prioriteetide vahel on soovitav koostada kokkuvõtlik rahastamiskava, kuhu oleks märgitud rahakasutus telgede lõikes. Enama kui ühe telje meetmete alla kuuluvate tegevuste, kaasaarvatud investeringuobjektide, protsentuaalset jaotumist telgede lõikes arvestatakse nii, et tegevused arvatakse suurema osakaaluga telje tegevuste hulka. Täpsed toetussummad esitatakse strateegia rakendamise kavas (edaspidi *rakenduskava*), mida tuleb esitada PRIA-le igal aastal 1. novembriks.

Lõike 3 punkti 6 kohaselt on oluline märkida, et strateegias tuleb kirjeldada kavandatavaid meetmeid üldiselt. Meetmete kohta täpsustav informatsioon, nagu on nimetatud määruse §-s 7, tuuakse välja igal aastal esitatavas rakenduskavas.

Lõike 3 punkti 7 kohaselt peaks olema kirjeldatud tegevuspiirkonna ja erinevate huvigruppide kaasatus kohaliku tegevusgrupi tegevusse ning edasine töö tegevuspiirkonna inimestega. Kirjeldama peaks nii olemasolevat kaasamistegevust kui ka plaane tulevikuks.

Kaasamise kohta kirjeldatakse, kuidas on kohaliku tegevusgrupi töös rakendatud võimalikult erinevad piirkonnad ja elanikegrupid. Samuti, milliste meetoditega tagatakse informatsiooni

jõudmine võimalikult paljude tegevuspiirkonna elanikeni, millised on senised kaasamise meetodid ja millised on planeeritud tulevikus.

Tegevuspiirkonna elanikele suunatud teavituste ja koolituste osas kirjeldatakse, kuidas korraldatakse strateegia rakendamisel tegevuspiirkonna inimeste informeerimine ja koolitamine, näiteks teemadel: Leader-lähenemise põhimõtete tutvustamine, tegevuspiirkonna võimaluste tutvustamine, kohaliku tegevusgrupi tegevused jne. Lühidalt võib anda informatsiooni, milliseid infopäevi, seminare ja koolitusi on kavas korraldada, kas kaasatakse ka lektoreid väljastpoolt Eestit. Kirjeldada võib lühidalt ka kohaliku tegevusgrupi veebilehte ja võrguväljaandeid. Samuti, millised trükised on plaanis koostada ja avaldada ning kuidas planeeritakse korraldada nende levitamine.

Kajastatud võib olla ka, milliseid õppereise planeeritakse koostöö edendamiseks. Üks Leader-lähenemise põhielement on ka kohaliku tegevusgrupi ja tegevuspiirkonna inimeste ja huvigruppide erinevates võrgustikes osalemine. Võiks välja tuua, millistes võrgustikes osaleb kohalik tegevusgrupp, kas on valdkondi, kus soovitakse võrgustikus osaleda või ise algatada.

Lõike 3 punktis 8 tuleb välja tuua strateegia seosed ja piirnemised muude fondide, strateegiate, arengukavade ja programmidega. Tuuakse välja strateegia jätkusuutlikkus ja edasise rahastamise võimalused teistest allikatest ja/või isemajandamine. Kui strateegia piirneb või on seotud Euroopa Kalandusfondi (EKF) IV teljega, siis tuleb need siinkohal kindlasti välja tuua.

Lõike 3 punktis 9 nimetatud strateegia koostamise protsessis on väga oluline arvestatada, et valitud prioriteetid oleksid vastavuses tegevuspiirkonna vajadustega. Nimetatud protsess sisaldab otseselt Leader-lähenemist altpoolt üles, partnerluse ja piirkonnapõhise lähenemise põhielemente. Antud osas on võimalik kirjeldada strateegia koostamise peamisi etappe, näidates kuivõrd laiapõhjaline on olnud strateegia loomise protsess. Soovitav oleks nimetada strateegia koostamiseks loodud töörühmade teemavaldkonnad, nende juhid ja osalejad, sealhulgas kaasatud ekspertide nimed ja teemavaldkonnad. Samuti toimunud koosolekute ja rühmatööde nimekiri.

Strateegia loomisprotsessi ei ole kaasatud ainult kohaliku tegevusgrupi liikmed, vaid ka muud väga erinevad huvigrupid ja ametnikud. Kui oma panuse on andnud valla-, maakonna- või riiklikud asutused (maavalitsused, koolid, tööhõivebürood, keskkonna, sotsiaal- või arendusnõunikud jm), siis oleks hea ka nende osakaal protsessis välja tuua. Kui neid (infopäevad jms) on olnud väga palju, siis loomulikult ei pea loetlema kõiki osalenuid, kuid väga oluline on näidata erinevate piirkondade ja sektorite (avalik, era- ja mittetulundussektor) kaasatust.

Väljavõtted koosolekute protokollidest, osalejate nimekirjadest ja teistest olulistest, kuid mahukatest materjalidest saab paigutada strateegia lisasse. Kohalik tegevusgrupp saab seda ise hinnata, kui palju materjali kajastatakse otseselt strateegias ja kui palju kaasamisprotsessi kirjeldavat materjali on võimalik tutvustada kohaliku tegevusgrupi veebilehe kaudu.

Lõike 3 punktis 10 nimetatud osas tuuakse välja oodatav kasu tegevuspiirkonnale tervikuna, soovitatavalt sihtgruppide kaupa. Kirjeldatakse, kuidas tagatakse pidev kaasamine ja tegevuspiirkonna elavdamine. Samuti antakse teavet, kui palju loodetakse luua tegevuspiirkonda uusi töökohti ja edendada muul moel kohaliku potentsiaali kasutamist. Selgitatakse, kuidas planeeritakse Leader-meetme kaudu toetust saanud tegevuste jätkumist pärast toetuse kasutamist. Samuti, millised võiks olla alustatud tegevuste või projektide edasised arengud. Antud strateegia osa alusel saab hinnata strateegia jätkusuutlikkust.

Lõike 3 punkti 11 kohaselt tuleks kirjeldatakse strateegia koostamisel kasutatud erinevaid uuringuid, ülevaateid ja ekspertarvamusi. Eraldi tuleks nimetada uuringuid, ülevaateid ja ekspertiise, mis on tellitud meetme 3.6 toetuse vahenditega. Meetme 3.6 raames rahastatud uuringud ja ekspertiisid peaksid olema kättesaadavad ka kohaliku tegevusgrupi veebilehel. Lühidalt võib anda ülevaate, millised uuringute või ekspertiiside tulemused on mõjutanud strateegia koostamist ja prioriteetide valikut ning kui suurel määral. Käesolevas osas võib kirjeldada ka tulevikuplaane: tegevuspiirkonna arendamise jaoks vajalikke uuringuid ja eksperthinnanguid.

Lõike 3 punkti 12 kohaselt soovitame välja tuua üldise indikatiivse ajakava erinevate prioriteetide ja tegevuste rakendamiseks. Antud osasse saab koondada eelmistes strateegia osades kirjeldatud teabe ajakavade kohta, näiteks: osas „Strateegilised valikud” prioriteetide ja koostööprojektide rakendamine; osas „Oskuste omandamine ja tegevuspiirkonna arendamine” tegevused; osas „Strateegia koostamisel kasutatud materjalid” plaanid uuringute ja ekspertiiside kohta jne. Samuti saaks siinkohal kokkuvõtvalt kirjeldada üldises ajalises plaanis strateegia prioriteetide ja tegevuste elluviimise kaudu planeeritavat tegevuspiirkonna arengut: näiteks oodatav töökohtade juurdekasv, turistide arvu suurenemine, loodavate majutuskohtade arv vms.

Lõike 3 punktis 13 nimetatud strateegia lisadena saab esitada dokumente ja materjale, mida kohalik tegevusgrupp soovib strateegia täiendamiseks ja lisainformatsiooni andmiseks näidata, ning mis on liiga detailsed või mahukad strateegia tekstis kirjeldamiseks, näiteks erinevad skeemid, kaardid jm strateegiale lisaväärust andev materjal. Kindlasti aga võib strateegia lisa sisaldada strateegia kinnitamise koosoleku protokollil ära kirja.

Lõikes 4 on toodud minimaalne periood, mille kohta strateegia koostatakse.

Lõikes 6 on toodud aeg, millal on võimalik strateegiat muuta. Lisaks määruses toodud põhjustele võib strateegiat muuta juhul, kui strateegia meedet soovitakse asendada mõne teise meetmega või soovitakse strateegiast välja jätta. Strateegiat võib näiteks muuta ka juhul, kui strateegias prognoositud rahastamiskava ei vasta enam reaalsele vajadusele. Määruse § 17 lõige 3 sätestab muudetud strateegia esitamise PRIA-le. Oluline on teada, et strateegia muudatused tuleb vastu võtta üldkoosoleku otsusega, mis on sätestatud lõikes 5.

Lõike 7 kohaselt otsustab PRIA strateegia muudatuste nõuetele vastavuse 60 tööpäeva jooksul.

Määruse § 7 sätestab strateegia meetmele esitatavad nõuded, mis tuuakse võimalikult täpselt välja igal aastal esitatavas rakenduskavas.

Strateegia meede peab vastama vähemalt arengukava Leader-meetmes ja nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 maaelu arengu toetuse kohta sätestatud nõuetele ja sama määruse lisa toodud maksimaalsetele toetussummadele ja -määradele ning riigiabi reeglitest tulenevatele nõuetele.

Strateegia meetme koostamisel peab järgima, et strateegia meede sisaldaks käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud elemente.

Lõike 2 punktis 1 toodud strateegia meetme nimetus on kohaliku tegevusgrupi otsustada ja valida kuid see peab vastama meetme sisule.

Lõike 2 punkti 3 täitmisel on oluline märkida toetatavate tegevustena ka investeeringud kui neid kavandatakse meetme raames toetada.

Lõike 2 punkti 6 täitmisel tuleb silmas pidada, et strateegia meede peab vastama vähemalt ühele arengukava kolme telje eesmärkidest. Vastasel juhul ei ole meedet võimalik rahastada EAFRDst.

Lõike 2 punkti 7 korral tuleb hinnata, millise meetmega nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 tähenduses on tegemist ning vastavalt sellele määratleda meetme kood ja artikli number, mille alla meede kuulub. Meetmete koodid on toodud komisjoni määruses (EÜ) nr 1974/2006, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 15–73), II lisas. Artikli numbrid on toodud nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005.

Lõike 2 punkti 8 korral on oluline teada, et kui kohaliku tegevusgrupi strateegia meetmes langevad täpselt kokku meetme eesmärk (toodud arengukavas), toetuse saaja (toodud põllumajandusministri rakendusmääruses) ja toetatavad tegevused (toodud põllumajandusministri rakendusmääruses), tuleb järgida täpselt arengukava meetme rakendusmääruses kehtestatud reegleid.

Mitme telje ja/või meetme hulka kuuluvate integreeritud tegevuste puhul kohaldatakse tegevuse osade suhtes selle nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 toodud meetme tingimusi, mille reguleerimisalasse tegevuse osa selgelt kuulub (komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikkel 42). Kui tegevus kuulub enam kui ühe telje meetme alla, tuleb kulutused lugeda suurema osakaaluga telje kulutuseks (nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikkel 70 lõige 7). Integreeritud meetme korral ei saa tegemist olla arengukava meetmega.

Lõike 2 punktis 10 peab kohalik tegevusgrupp välja tooma kõik nõuded projektitoetuse taotlejale ja projektitoetuse saajale, kaasaarvatud kõik nõutavad dokumendid, mis on vajalikud projektitaotluse hindamiseks. Näiteks majandusaasta aruanne, ehitiste puhul ehitisluba, omandi- või kasutamisoigust tõendavad dokumendid jms. Nõutavate dokumentide nimekirja koostamisel võib lähtuda põllumajandusministri rakendusmäärustes sätestatust.

Määruse § 8 on nimetatud abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud kohaliku tegevusgrupi toetuse puhul.

Lõige 1 sätestab, et taotlejal, kes on käibemaksukohustuslane, ei ole käibemaks abikõlblik, kuna tal on võimalus taotleda käibemaksu tagastamist „Käibemaksuseaduse” alusel.

Lõikes 2 on toodud tegevusgrupi toetuse abikõlblikud kulud.

Abikõlblik on lõike 2 punktis 1 nimetatud töötaja töötasu, puhkusetasu ja haigushüvitise tööandjapoolne osa, kui ta töötab projekti heaks töölepingu alusel või lepingujärgne tasu kui ta töötab projekti heaks võlaõigusliku lepingu alusel. Töötaja puhkusetasu arvestatakse proportsionaalselt projekti heaks töötatud ajaga ja vastavalt „Töölepingu seaduse” 4. jaos sätestatud korrale. Personalikulude hulka on lubatud arvata sotsiaal- ja tulumaks ning kogumispensioni ja töötuskindlustusmaksed. Projekti personali töötasud peavad olema kooskõlas asutusesisese või piirkonna keskmise töötasutasemega vastavasisulise töö eest.

Töötaja sõidukulu on abikõlblik reaalset kulu tõendava dokumendi esitamisel (ühissõiduki pilet, taksoarve vms).

Kui töötaja täidab toetuse saaja organisatsioonis lisaks Leader-meetme raames tehtavale tööle ka muid ülesandeid, peab ta täitma tööajatabelit. Tööajatabel on vajalik töötajate tehtud tööde ja kulutatud tööaja dokumenteerimiseks, kui kohaliku tegevusgrupi töötaja täidab organisatsioonis sama lepingu raames lisaks Leader-meetme raames tehtavale tööle ka muid ülesandeid. Tööajatabeli päisesse kirjutatakse kuu ja aasta, mille kohta tabel kehtib. Tööajatabelisse tuleb kanda töötaja nimi, kelle kohta antud tabelit peetakse ja tööandja nimi. Järgnevatesse lahtritesse kantakse kuupäevaliselt nii Leader-meetme raames tehtavate kui ka muude tehtud tööde maht tundides. Ära tuleb märkida ka Leader-meetme raames tehtud töö sisu detailselt, andes ülevaate tehtud töödest/tegevustest. Täidetud tööajatabeli allkirjastab isik, kes selle täitis ja kelle tööaega see kajastab, ning Leader-meetme rakendamise eest vastutav isik (nt organisatsiooni juht, projektijuht või otsene ülemus), kinnitades sellega tabelis kajastatud info õigsust.

Kohaliku tegevusgrupi töötajale seoses töö- või ametilähetusega tekkivate kulude (kaasaarvatud reisikindlustus), sealhulgas sõidukulud töökohast lähetuskohta ja tagasi ja majutuskulud lähetuspaigas ning päevaraha on abikõlblikud Vabariigi Valitsuse 25. juuni 2009. a määruses nr 110 "Töölähetuse kulude hüvitiste ja päevaraha määrad ning nende maksmise tingimused ja kord" esitatud määradel ja tingimustel.

Lõike 2 punktis 2 on loetletud abikõlblikud üldkulud. Bürootarvete hulka loetakse paber, kirjutusvahendid, kirjaklambrid, kaustad, andmekandjad ja muu selline. Bürootarvete hulka ei loeta kontoritehnikat ja sisustust. Sideteenuse hulka arvestatakse kulusid telefoni ja faksiteenusega seotud kuu ja abonenttasudele ning teenuse kasutamisega seotud jooksvaid kulusid ning posti ja elektroonilise andmesidega seotud (nt interneti ja GPRSi ühendus, modemi renditasu jms) jooksvaid kulusid. Kommunaalkulude hulka arvestatakse kulusid kütte, vee ja elektri tarbimisele ning ruumide koristamisele. Valveteenuse korral ei ole abikõlblik valehäirete korral kulude katmine. Üldkulude abikõlblik summa Leader-meetme raames arvestatakse projekti kohta proportsionaalselt üldkulude kogukulust vastavalt kasutatud ruumide pinnale, tekkinud kuludele või Leader-meetme rakendamisega hõivatud personalile. Üldkulude abikõlbliku summa arvestus peab olema korrektne, põhjendatud ja erapooletu ning kooskõlas raamatupidamise hea tavaga. Kõiki abikõlblikke üldkulusid peab tõendama raamatupidamise algdokumentidega.

Lõike 2 punkti 3 korral on oluline välja tuua, et ehituskulude hulka loetakse ka rekonstrueerimiskulusid.

Lõike 2 punkti 4 kohaselt on abikõlblikud mootorsõiduki kasutamisega seotud sõidukulud. Isikliku sõiduauto kasutamise kulude hüvitamisel lähtutakse Vabariigi Valitsuse 14. juuli 2006. a määrusest nr 164 "Teenistus-, töö- või ametiülesannete täitmisel isikliku sõiduauto kasutamise kohta arvestuse pidamise ja hüvitise maksmise kord".

Kui asutusesiseselt on kehtestatud isikliku sõiduki kasutamise kulu hüvitamise piirmäär, või on sätestatud, milline summa kantakse kulusse, kui kasutatakse hüvitise saaja või teise asutuse või isiku sõidukit, siis kütusekulu algdokumentide esitamine ei ole vajalik. Asutuse poolt kehtestatud piirmäär peab vastama tegelikele kulutustele.

Abikõlblik on kohalikule tegevusgrupile kuuluva või liisitud sõiduauto ülalpidamiskulu ja kütusekulu vastavalt tegeliku kulu tõendavate dokumentide esitamisel või isikliku sõiduvahendi kasutamise kulud vastavalt asutusesiseselt kehtestatud tingimustele ja kulule kilomeetri kohta

Lõike 2 punktis 5 nimetatud kontoritehnikaks on arvuti (koos riist- ja tarkvaraga), printer, faks, telefon jne. Mööbliks loetakse töölauda, tooli, töömaterjali paigaldamiseks vajalikku kappi ja riulit, laualampi jm sellist. Lubatud on ka kontoritehnika ja mööbli liisimine.

Lõike 2 punktis 6 nimetatud üritus võib toimuda nii Eestis kui ka välisriigis. Oluline on meeles pidada, et koolituste, seminaride, infopäevade jms korraldamisel peab seitse tööpäeva enne ürituse toimumist teavitama PRIAt ürituse toimumise ajast ja kohast e-posti (leader@pria.ee) teel. Pärast teate saamist võib PRIA ametnik külastada üritust ning kontrollida kohapeal toimuvat, muuhulgas üritusest osavõtjate arvu, kestust, andmeid osavõtutasu kohta ja üritusega seotud kulutuste tähistamist ELi Leader-logoga ja Eesti Leader-logoga koos ELi embleemiga. Objektide tähistamise kohta on nõuded kehtestatud põllumajandusministri 7. jaanuari 2008. a määrusega nr 1 "Maaelu arengu toetuse andmisest ja kasutamisest teavitamise, selle avalikustamise ning toetatud objektide tähistamise ja Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) osalusele viitamise kord".

Lõike 2 punktis 7 nimetatud infomaterjali koostamise ja väljaandmise kulude puhul on abikõlblik ka objekti tähistamiseks vajaliku sümboolika maksumus. Vastav kulu märgitakse rakenduskava reale 7.

Lõike 2 punktis 8 nimetatud kulude hulka arvatakse muuhulgas ka interneti-teenuse pakkuvalt sisseostetava teenuse kulud veebilehe loomiseks, haldamiseks ja arendamiseks, samuti serveri jms kasutamise seotud kulud.

Lõike 2 punktis 9 nimetatud uuringut, sealhulgas tasuvusuuringut võib tellida ka sisseostetava teenusena.

Lõike 2 punktis 11 nimetatud kulutused märgitakse rakenduskava real 11, sealhulgas ka õppereisi korraldamise kulud.

Lõike 2 punktis 14 nimetatud stipendiume võib kohalik tegevusgrupp maksta kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnast pärit inimestele, kelle õpinguid soovitakse toetada. Stipendiumide maksmine toimub vastavalt asjakohastes õigusaktides sätestatule. Kohalik tegevusgrupp peab stipendiumide maksmise korral olema välja töötanud stipendiumide maksmise korra ja alused.

Lõike 2 punktis 15 toodud mootorsõiduki liisimise või ostmise korral on oluline meeles pidada, et sõidukulud hüvitatakse üksnes tegelikku kulu tõendava dokumendi alusel. Mootorsõiduki ostmise ja liisimise korral on abikõlblikud ka selle sõiduki hoolduskulud.

Lõike 2 punktis 17 nimetatud liikmemaksud on abikõlblikud kulud kui need on vajalikud kohalike tegevusgruppide osalemiseks rahvusvaheliste ja/või siseriiklike katusorganisatsioonide töös. Nimetatud kulutused märgitakse rakenduskava real 2.

Lõike 3 kohaselt on PRIA1l õigus küsida andmeid, mis kinnitavad, et kasutatud:

- 1) mootorsõiduki ostmiseks ei ole hinnapakkuja varem saanud toetust riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest või muud tagastamatut riigiabi;
- 2) mootorsõiduki hind on uue samalaadse sõiduki hinnast oluliselt madalam;
- 3) mootorsõiduki eeldatav kasutusiga on vähemalt viis aastat arvates PRIA poolt viimase toetusosa väljamaksmisest.

Oluline on teada, et välisarvete korral arvestab PRIA Eesti Panga maksmise päeva kurssi, mis on euro korral 15,6466.

Lõikes 5 on toodud nende kulude loetelu, mis ei ole abikõlblikud.

Lõike 5 punkti 8 kohaselt ei ole abikõlblikud kulutused annetustele, auhindadele ja kingitustele, välja arvatud kingitus koostöö arendamise korral ja reklaamkingitus.

Lõike 5 punkti 11 kohaselt ei ole abikõlblikud kohalike omavalitsusüksuste ülesannete asendamiseks tehtavad kulutused juhul, kui soovitakse toetust "Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse" § 6 lõigetes 1 ja 2 nimetatud valdkondade pidevaks ülalpidamiskulude katteks või antud valdkonda uuenduslikku lisaväärtust või innovaatilist elementi lisamata.

Lõike 5 punkti 13 kohaselt ei ole abikõlblikud kulud, mis on vastuolus nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 artikliga 71 ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikliga 55. Nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 artikkel 71 sätestab kulude abikõlblikkuse kriteeriumid ja komisjoni määrus (EÜ) nr 1974/2006 artikkel 55 sätestab abikõlblikud kulutused investeeringute puhul.

Määruse §-s 9 on öeldud, et kulutuste tegemisel peab arvestama nõudega, et kui kulutuse käibemaksuta maksumus on suurem kui 78 233 krooni, siis on vaja teha hinnapäring vähemalt kolmele kauba või teenuse või töö pakkujale ja saada vähemalt kolme erineva pakkuja hinnapakumused. Hinnapakumus võib olla esitatud ka väljatrükina müüja veebilehelt. Piirsumma määramine on tingitud vajadusest tagada paremini hinnapakumuste sisuline vastavus turuhindadele ja tugevdada kontrolli investeeringu kulutuste põhjendatuse üle. Nimetatud piirsummat võib kohalik tegevusgrupp juhatuse otsusega langetada.

Hinnapakumus ei tohi olla tegevuse või investeeringu tegemiseks põhjendamatult kõrge võrreldes teise sarnase tegevuse või investeeringu eest tasutava hinnaga. PRIA1l on õigus vajadusel võrrelda esitatud hinnapakumisi turuhindadega. Kui taotleja ei vali kõige odavamast hinnapakumusest, peab ta tehtud valikut põhjendama ja põhjendus peab olema mõõdetav ja kontrollitav. Nõuetekohaste hinnapakumuste olemasolu kontrollib PRIA kohapeal.

Lõikes 5 nimetatud nõue on vajalik vältimaks taotleja ja hinnapakkuja huvide konflikti, mis võib kahjustada EL finantshuve.

Määruse § 10 sätestab kohaliku tegevusgrupi toetuse määra ja suuruse.

Antud paragrahvis nimetatud toetussummad ja toetusmäärad on kokku lepitud arengukava väljatöötamise käigus.

Lõige 1 sätestab toetusmäära kohaliku tegevusgrupi toetuse raames, mis on kuni 100% toetatava tegevuse või investeeringu abikõlblike kulude maksumusest.

Lõige 2 sätestab kohaliku tegevusgrupi ülalpidamis- ja administreerimiskulude määra. Kohalik tegevusgrupp saab vajadusel osa ülalpidamiskuludeks ettenähtud eelarvest suunata projektitoetusele.

Lõige 3 sätestab kavandatava strateegia rakendamise ja projektitoetuse eelarve jaotamise 2 osas: kuni 31. detsembrini 2010. aastal ning alates 01. jaanuarist 2011. aastal kuni 31. detsembrini 2013. aastal.

Lõiked 4–8 sätestavad strateegia rakendamise ja projektitoetuse eelarve moodustumise alused. Esimesel perioodil moodustati eelarve kolmest osast: 20% baaseelarve, 70% eelarvest arvutati arvestades tegevuspiirkonna sotsiaalmajanduslikke näitajaid ja 10% eelarvest sõltus strateegia kvaliteedist.

Teisel perioodil (aastatel 2011–2013) moodustab eelarve kahest osast: 20% baaseelarve ja 80% eelarvest arvutatakse arvestades tegevuspiirkonna sotsiaalmajanduslikke näitajaid vastavalt lõikele 5.

Lõike 9 kohaselt on põllumajandusministril õigus vähendada selle tegevusgrupi eelarvet, kellel on 2012 aasta lõpuks jäänud üle 20% strateegia rakendamise ja projektitoetuse eelarvevahenditest kasutamata. Kasutamata eelarvevahendite suuruse määramisel võetakse aluseks PRIA poolt seisuga 31.12.2012 a iga kohaliku tegevusgrupi kohta tehtud projektitoetuse taotluse rahuldamise otsuste summa, mis jagatakse kohaliku tegevusgrupi esimese ja teise perioodi eelarvega ning korrutatakse 100ga.

Lõikes 10 on öeldud, et toetatavate tegevuste elluviimisel saadud tulu (nt osavõtutasudest laekuv summa loetakse taotleja omafinantseeringuks, kui kavandatava tulu ja taotletava toetuse summa ei ületa tegevuse eelarvelist maksumust. Kui toetatava tegevuse eest laekub rohkem tulu kui kavandatud, siis täiendavalt saadud tulu võrra vähendatakse väljamakstava toetuse summat.

Määruse §-s 11 käsitletakse kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluse esitamist ja taotluse esitamise tähtaega.

Toetuse taotluste esitamise tähtaja kuulutab välja PRIA, avaldades taotluse esitamise tähtaja väljaandes Ametlikud Teadaanded. Kohaliku tegevusgrupi toetuse avalduse ja sellele lisavad dokumendid, nagu on nimetatud määruse §-s 12, tuleb esitada originaaldokumentidena, kui määruses ei ole ette nähtud ära kirjade esitamist. Nõutavad dokumendid tuleb esitada kohaliku tegevusgrupi asukohajärgsesse PRIA maakondlikusse teenindusbüroosse.

Määruse §-s 12 on toodud kohaliku tegevusgrupi toetuse taotlusele esitatavad nõuded.

Kui kohalik tegevusgrupp on taotluse esitamise ajaks strateegiat muutnud või kavatseb strateegiat muuta pärast kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluse esitamist, siis esitatakse strateegia muudatused vastavalt § 17 lõikele 3.

Määruse § 13 sätestab rakenduskavale esitatavad nõuded.

Kohaliku tegevusgrupi toetuse raames tuleb PRIA-le hiljemalt 1 novembriks esitada iga – aastane rakenduskava (määruse lisa 2). Rakenduskavasse tuuakse järgneval kalendriaastal planeeritud

tegevused, strateegia meetmed ja eelarve. Rakenduskava peab olema vastu võetud kohaliku tegevusgrupi üldkoosoleku või § 4 lõikes 6 sätestatud nõuete kohase juhatuse või muu organi otsusega. Strateegia meetmete rakendamise eelarve (lisa 2 B-osa) esitatakse strateegia meetmete lõikes. Kui ühe või kõigi meetmete raames kavandatakse jooksva aastal rohkem kui üks taotlusvoor, siis on soovitatav rakenduskavasse märkida iga taotlusvooru eelarve eraldi.

PRIA on õigus rakenduskava tagasi lükata, kui see ei vasta §-s 7 esitatud nõuetele. Kui rakenduskava ei vasta nõuetele võib PRIA esitada järelepärimise ja vastavalt sellele saab kohalik tegevusgrupp rakenduskava täiendada. Rakenduskava nõuetele vastavuse otsustab PRIA 40 tööpäeva jooksul ning teavitab sellest taotlejat PRIA peadirektori käskkirjaga või kirjaga vastavalt PRIA sisestele protseduuridele. Vajadusel on lubatud muuta rakenduskava ühel korral aastas, mis peab olema PRIA-le esitatud rakenduskava kehtimise aasta 1. septembriks.

Määruse § 14 on selgitatud kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluste vastuvõtmise protseduuri, mille kohaselt PRIA kontrollib taotluse vastuvõtmisel määruses nõutavate dokumentide olemasolu ning taotluse tähtaegset esitamist. Nõutavad dokumendid on nimetatud §-s 12.

Määruse § 15 lõigetes 1–3 on toodud, kohaliku tegevusgrupi ja kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluse nõuetele vastavuse kontrollimine. Kui taotluses esinevad puudused (ilmsed ebatäpsused), siis esitab PRIA tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Kui puudused kõrvaldatakse määratud tähtajaks loetakse taotlus õigeaegselt esitatuks.

Lõikes 3 on sätestatud, et kui kohaliku tegevusgrupi või kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluse kontrollimisel selgub, et kohalik tegevusgrupp või taotlus ei vasta määruses sätestatud nõuetele, teeb PRIA "Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse" § 62 lõike 2 alusel taotluse rahuldamata jätmise otsuse.

Määruse § 16 sätestab kohaliku tegevusgrupi toetuse taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise.

Kuna kohalik tegevusgrupp esitab kohaliku tegevusgrupi toetuse saamiseks taotluse kolme aasta kohta ehk siis aastate 2011–2013 kohta ühekordselt ning põhjalikuma kavandatava tegevuste kava ja kulutuste eelarve iga-aastaselt rakenduskavas, teeb PRIA taotluse rahuldamise otsuse kolmeks aastaks kuid kõrvaltingimusega, et vastavalt §-le 13 esitab kohalik tegevusgrupp nõuetele vastava rakenduskava. Taotluse rahuldamise otsuses märgitakse ära ka taotleja kohta kavandatud toetuse suurus kolme aasta kohta.

Toetuse väljamaksmine toimub pärast rakenduskavas märgitud tegevuste elluviimist ja nende kohta kuludokumentide esitamist. Kohalik tegevusgrupp võib esitada rakenduskava, mis sisaldab kulutusi ka eelneval või kahel eelneval aastal kasutamata jäänud rahasumma ulatuses.

Juhul kui kohalik tegevusgrupp ei ole esitanud nõuetele vastavaid rakenduskavasid või on need väiksemas mahus, kui on tehtud taotluse rahuldamise otsus, teeb PRIA kas taotluse rahuldamise otsuse muutmise või kehtetuks tunnistamise otsuse.

Määruse § 17 sätestab muudatused, millest tuleb PRIAt teavitada, ning muudatused, mille puhul on vajalik PRIA nõusolek.

Lõikes 3 on toodud, et kui kohalik tegevusgrupp muudab strateegiat alates 2010. aastast, siis võib strateegia muudatused esitada jooksvalt vastavalt vajadusele. Soovitatav on esitada muudatused

koos rakenduskavaga (hiljemalt 1. novembriks), kui rakenduskavas nähakse ette strateegia muudatustest tulenevaid uusi tegevusi..

Strateegia muudatuste esitamisel tuleb PRIAle esitada digitaalsel andmekandjal kolm erinevat dokumenti:

1. Wordi dokumendina strateegia koos kõikide muudatustega, mis on tehtud (kasutades menüüs Toolsi all olevat funktsiooni *Track Changes*).
2. Wordi dokument, milles on selgelt välja toodud millist strateegia osa on muudetud ja mis põhjusel.
3. Lõplik, üldkoosoleku otsusega kinnitatud, muudetud strateegia Pdf dokumendina.

Koos muudetud strateegiaga tuleb PRIAle esitada ka ärakiri üldkoosoleku otsusest strateegia muudatuste vastuvõtmise kohta.

Määruse §-s 18 sätestatakse nõuded kohaliku tegevusgrupi toetuse saajale.

Lõikes 2 on toodud nõuded, mida kohalik tegevusgrupp peab täitma kohaliku tegevusgrupi toetuse saamiseks.

Lõike 2 punkti 4 kohaselt esitab kohalik tegevusgrupp PRIAle vandeaudiitori poolt kinnitatud rahandusinformatsioon, milles on kajastatud Leader-meetme raames toetatavate tegevuste elluviimisega seotud tulud ja kulud. Rahandusinformatsiooni esitamise eesmärk on saada ülevaade tuludest, mida kohalik tegevusgrupp on teeninud subsideeritud tegevusega, ja kuludest, mida saadud tuludega on kaetud. Rahandusinformatsioon esitatakse kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppemist. Täiendava rahandusinformatsiooni esitamise nõue on tingitud Euroopa Komisjoni Põllumajanduse ja Maaelu peadirektoraadi poolt 5. – 10. oktoobril 2009. a läbi viidud auditi tulemustest, mille kohaselt ei ole PRIAl täielikku ülevaadet tuludest, mida kohalikud tegevusgrupid teenivad subsideeritud tegevuste elluviimisel. Rahandusinformatsiooni esitamine aitab vähendada riske, et PRIA subsideerib uuesti kulusid, mis on tuluga juba kaetud.

Lõikes 3 on toodud nõuded, mida kohalik tegevusgrupp peab täitma strateegia rakendamisel. Lõikes 3 on toodud nõuded, mida kohalik tegevusgrupp peab täitma strateegia rakendamisel. Kohaliku tegevusgrupi näol on tegemist haldusorganiga haldusmenetluse seaduse (HMS) § 8 lg 1 mõttes, kes annab välja eelhaldusakti (Tartu Ringkonnakohtu 11. mai 2010.a otsus haldusasjas 3-09-1804). Seetõttu on vajalik, et kohalik tegevusgrupp järgib otsuste tegemisel HMS nõudeid. Lõikes 3 on nimetatud olulisemad tegevused, mida kohalik tegevusgrupp peab järgima projekti-toetuse taotlust menetlemisel selleks, et rahastatavate projektide valimine toimuks võimalikult selgel ja läbipaistval viisil.

Lõike 3 punktid 1–3 ja 9 sätestavad, millist teavet kohalik tegevusgrupp on kohustatud oma tegevuspiirkonna elanikele edastama.

Lõike 3 punkti 4 kohaselt tuleb tegevusgrupil teavitada PRIAt kuupäevadest, millal tegevusgrupis võetakse vastu projektitaotluseid (projektitaotluste vastuvõtuaegadest). Koos selle teavitusega tuleb PRIAle esitada ka hindamise kriteeriumid ja hindamise kord. Hindamise korras tuleks ette näha tähtaeg, mille jooksul projektitaotlusi hinnatakse. Kui hindamise kriteeriume ja korda ei muudeta väljakuulutatud taotlusvoorude vahelisel perioodil, siis piisab, kui need esitatakse ühel korral, enne esimest taotlusvooru. Kui hindamise kriteeriume ja/või korda muudetakse, siis esitatakse muudetud kriteeriumid ja/või kord enne järgmist taotlusvooru. Taotlusvooru ajal, st projektitaotluste vastuvõtu väljakuulutamise kuupäevast kuni projektitaotlustele tehtud otsuste

teatavaks tegemise kuupäevani, ei ole lubatud hindamiskriteeriume ega ka hindamise korda muuta.

Lõike 3 punktis 5 nimetatud organiks võib olla nii juhatus kui ka muu organ (sõltuvalt tegevusgrupi põhikirjas sätestatust), keda edaspidi nimetatakse töörühmaks. See töörühm hindab projektitaotluseid hindamiskriteeriumide põhjal ning koostab hindamistulemuste alusel projektitaotluste paremusjärjestuse. Töörühm peab vastama § 4 lõike 6 nõudele, mille kohaselt töörühma liikmed on esindatud nii, et kohalike omavalitsusüksuste esindajate ja riigi või kohaliku omavalitsusüksuse osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute esindatus on alla 50%. Töörühma tegevusega seotud kulud kajastatakse rakenduskava real 10 (ekspert hinnang).

Lõike 3 punktis 7 on sätestatud, et kohalik tegevusgrupp peab projektitaotlused läbi vaatama ja asjakohased otsused tegema vastavalt „Haldusmenetluse seaduse” nõuetele. Arvestades Tartu Ringkonnakohtu 11. mai 2010. a kohtuotsuse haldusasjas nr 3-09-1804 punktides 9 ja 10 toodud kohtu seisukohta, et kohaliku tegevusgrupi näol on tegemist haldusorganiga „Haldusmenetluse seaduse“ (edaspidi *HMS*) § 8 lõike 1 mõistes – st isikuga, keda on seaduse või määrusega volitatud täitma avaliku halduse ülesandeid. Kohaliku tegevusgrupi kinnitus projektitoetuse taotlusele on PRIA poolt makstava toetuse saamise eelduseks. Lisaks leiab ringkonnakohtus, et kohaliku tegevusgrupi poolt toetuse taotlusele kinnituse andmata jätmine on eelhaldusakt HMS § 52 lõike 1 punkti 2 mõttes – haldusakt, millega tehakse õiguslikult siduvalt kindlaks asja lõplikul lahendamisel tähtsust omav asjaolu. Kinnituse andmata jätmine tähendab seda, et isik minetab võimaluse toetuse määramiseks PRIA poolt. Seega määrab see otsus vältimatult kindlaks menetluse lõpptulemuse – siduvalt tehakse kindlaks, et isiku projekt ei ole piisavalt sobilik toetuse saamiseks ning sellega menetlus toetuse saaja jaoks lõppeb. Selline otsus vastab igati eelhaldusakti tunnustele. Samas ei saa jätta ka arvestamata nimetatud kohtuotsuse punktis 17 toodud kohtu seisukohta.

Tulenevalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 62 lõikest 4 peavad kohaliku tegevusgrupid valima strateegia kohaselt finantseeritavad projektid. Nad võivad valida ka koostööprojektid.

Lõike 3 punktis 8 nimetatud seotuse määramisel tuleb lähtuda „Haldusmenetluse seaduse” § 10 lõikest 1.

Lõike 3 punkti 9 kohaselt avalikustab kohalik tegevusgrupp muuhulgas oma veebilehel informatsiooni nende projektitoetuse saajate taotluste kohta, milles toodud projekt või investering on realselt ka ellu viidud, st millele on PRIA toetuse välja maksnud.

Lõike 3 punkti 10 kohaselt peab kohalik tegevusgrupp esitama PRIA-le ka ära kirja projektitaotluste hindamise protokollist. Protokollis tuuakse välja oluline info taotlusvooru tulemuste kohta, sealhulgas projektitaotluste vastuvõtu aeg kohaliku tegevusgrupi poolt, projektitaotluste hindamise aeg töörühma poolt, töörühma koosseis (hindaja nimi koos infoga selle kohta, millist sektorit hindaja esindas), projektitaotluste hindamistulemused koos infoga selle kohta kui palju esitati projektitaotlusi kokku, projektitaotlustes kavandatud tegevuste ja investeringuobjektide ning taotletava toetuse summa, kohaliku tegevusgrupi kinnituse saanud taotluste nimekiri jne. Samuti lisatakse muu info asjaolude kohta, mis on oluline hindamisel (nt info selle kohta kui töörühma liige end taandas hindamisest, põhjused projektitaotluse

kinnitamisest keeldumise kohta kui põhjuseks ei ole eelarvevahendite vähesus, kui hindamisel kaasati eksperte jms).

Lõike 4 kohaselt peab strateegia rakendamiseks kohaliku tegevusgrupi toetust saanud kohalik tegevusgrupp lõikes 3 sätestatud nõuete täitmise tagamiseks töötama välja asjakohased korrad ja neid rakendama. Kohalikud tegevusgrupid peavad välja töötama organisatsiooni sisesed töökorrad, mida rakendatakse projektitoetuse taotluste registreerimisel ja säilitamisel, nende hindamisel, hindamistulemuste alusel paremusjärjestuse koostamisel ja kinnitamisel, taotlejate teavitamisel projektitoetuse taotluste kinnitamise või mittekinnitamise otsuste kohta, PRIAle nõutavate dokumentide esitamisel, elluviidud projektidest teavitamisel jms. Lisaks peavad olema kirjeldatud ja kinnitatud projektitoetusi taotlusi hindava töörühma moodustamise põhimõtted ja töörühma kodukord taotluste hindamisel ning samuti kinnitatud projektitaotluste hindamise kriteeriumid. Töökorrad peaksid sisaldama informatsiooni menetlustähtaegade kohta.

Lõike 5 kohaselt peab kohalik tegevusgrupp kohaliku tegevusgrupi toetuse sihipäraseks kasutamiseks järgima muuhulgas ka lõigetes 2 ja 3 sätestatud nõudeid. PRIA kontrollib järelevalve raames kõikide § 18 toodud nõuete täitmist.

Määruse § 19 lõikes 1 on toodud, milliste dokumentide ärakirjad koos kuludeklaratsiooniga tuleb (muude dokumentide hulgas) esitada PRIAle. Eesmärgiks on tõendada, et toetust kasutatakse ettenähtud eesmärgil.

Lõike 1 punktis 6 nimetatud väljavõtte töötasude arvutamise raamatupidamise algdokumendist ehk palgaleht tuleb PRIAle esitada allkirjastatult. Oluline on teada, et kinnipeetud maksu all mõeldakse tulumaksu, töötuskindlustusmaksu ja pensionikindlustusmaksu. Lisaks tuleb palgalehel näidata sotsiaalmaks ja haigushüvitise tööandjapoolne osa.

Lõike 1 punktis 7 nimetatud ära kiri tööajatabelist tuleb esitada juhul, kui projektis osalev töötaja täidab asutuses sama töölepingu raames lisaks kohaliku tegevusgrupi toetuse raames tehtavale tööle ka projektiväliseid ülesandeid.

Lõike 1 punkti 8 kohaselt esitatakse PRIAle koolituse, seminari, infopäeva või muu ürituse päevakava ja osalejate nimekiri, millel on märgitud osaleja kontaktandmed ja allkiri. Muude üritustena käsitletakse ka töötoa, õppepäeva, õpitoa, kursuse, ümarlauri, noorte- või lastelaagri jne läbiviimist.

Lõike 1 punkti 9 kohaselt esitatakse uuringu või eksperthinnangu üleandmise-vastuvõtmise kohta akt. Akti ei pea esitama projektitaotlusi hindava töörühma kulude puhul kui neid kajastatakse rakenduskaava real 10.

Lõike 1 punkti 10 kohaselt tuleb lisaks alg- ja maksmist tõendavatele dokumentidele esitada kokkuvõtte lähetuse tulemustest. Kokkuvõttesse tuleb märkida vastuvõtja organisatsiooni nimi ja nende isikute kontaktandmed, kes vastuvõtja organisatsiooni poolt on programmi eest vastutavad. Õppereiside jms korral võib PRIA küsida muuhulgas ka õppereisil osalejate nimekirja, õppereisi programmi, detailsemat informatsiooni iga osaleja transpordi- ja majutuskulude kohta, samuti kutset, kui osaletakse konverentsil, seminaril vms üritusel jne.

Lõike 1 punktis 11 nimetatud mootorsõiduki kasutamist tõendavad dokumendid on sõidupäevik andmetega sõidu kuupäeva, marsruudi, eesmärgi ja läbisõidu kohta, andmed sõiduki omaniku kohta, registreerimistunnistuse ära kiri. Sõidupäevikus peab olema kirjas ka odomeetri alg- ja lõppnäit ning lähte- ja sihtpunkt võimaldamaks PRIA kohapealsete kontrollide käigus näitude õigsust kontrollida.

Kui sõiduk kuulub eraisikule või teisele asutusele, st mitte toetuse saajale, ja sõiduki kasutaja on registreerimistunnistusel omaniku või kasutajana märgitud, siis esitatakse sõiduki registreerimistunnistuse ära kiri. Kui registreerimistunnistusel vastavat märget ei ole, siis tuleb lisaks esitada sõiduki kasutamise õigsust tõendav volikir. Sõidukulude hüvitamise määr on kuni 4 krooni sõidetud kilomeetri kohta.

Lõigetega 2 ja 3 reguleeritakse dokumentide esitamine liisingu, st nii kasutus- kui ka kapitalirendi puhul. Liisingu andjaks võib olla "Krediidiasutuste seaduse" alusel ja korras tegutsev krediidiasutus või tema konsolideerimisgruppi kuuluv finantseerimisasutus.

Määruse § 20 on sätestatud kohaliku tegevusgrupi toetuse maksmise ja maksmisest keeldumise kord.

Lõige 4 on sätestatud selleks, et kohalik tegevusgrupp tagaks temale määratud ülalpidamiskulude osa ja projektideks määratud eelarve osa võrdelise kasutamise.

Määruse § 21 sätestatu annab võimaluse ettemakseks kohalikele tegevusgrupile tegevuskulude katteks. Ettemakse on toetuse väljamakse pärast taotluse rahuldamise otsuse tegemist PRIA poolt ning enne reaalsete kulutuste tekkimist, mis tähendab seda, et toetuse saaja võib taotleda toetuse osalist väljamaksmist enne, kui on tekkinud rahaline kohustus kolmanda osapoole ees, sealhulgas sõlmitud leping töövõtjaga või toetuse saajale on esitatud kuludokument. Ettemaksete rakendamise vajadus tuleneb majanduses kujunenud olukorrast, kus kohaliku tegevusgrupil kui mittetulundusühingul on raske leida krediiti (kõrged laenuintressid, laenu tagatiste või käenduste leidmine) perioodiks mil PRIA menetleb kuludokumente. Ettemaksete võimaldamine on lisatud ka arengukavasse (arengukava peatükk 5.2). Ettemakse on lubatud strateegiat rakendavatele kohalikele tegevusgruppidele.

Strateegiat rakendavate kohalike tegevusgruppide kogueelarve moodustub baaseelarvest ja sotsiaal-majanduslikest näitajatest. Kogueelarvest saavad tegevusgrupid kasutada 20% oma organisatsiooni ülalpidamiseks ehk tegevuskuludeks. Tegevuskulude hulka kuuluvad kõik § 8 lõikes 2 toodud kulud. Ettemakse saab moodustada maksimaalselt 10% kogu tegevuskulude eelarvest.

Ettemakse aluseks on vormikohane taotlus, kusjuures taotluses peab põhjendama rahastamise vajadust ning esitama andmed kavandatavate kulutuste kohta. Ettemakset võib kohalik tegevusgrupp kasutada üksnes määruse § 8 lõikes 2 nimetatud abikõlblike kulude eest tasumiseks. Strateegiat rakendavatel kohalikel tegevusgruppidel peab taotlus ettemakse saamiseks olema esitatud hiljemalt kuus kuud enne esimese või teise eelarve perioodi lõppu, so 1. juuliks 2010. a või 1. juuliks 2013. a. Ettemaks peab olema abikõlblike kulutustega kaetud ning nõuetekohased kuludokumendid PRIA-le esitatud vastavalt 1. detsembriks 2010. a või 1. detsembriks 2013. a. Juhul, kui ettemakse summat ei kasutata ära määruuses sätestatud tähtpäevaks, nõuab PRIA kasutamata jäänud ettemakse summa tagasi koos lisanduvate viiviste ja intressidega vastavalt „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse“ §-le 102. Ühtlasi on PRIA õigus nõuda kohalikult tegevusgrupilt ettemakse kiiremat kasutamist

abikõlblike kulude katmiseks juhul, kui kohaliku tegevusgrupi tegevus annab alust arvamuseks, et ettemakset ei suudeta ära kasutada tähtaegselt või ei kasutata seda sihipäraselt.

Ettemakse taotluse menetlemiseks PRIAs on aega 20 tööpäeva, kuid PRIAl on õigus jätta taotlus rahuldamata, kui kohaliku tegevusgrupi varasem tegevus ei ole olnud piisavalt läbipaistev ja usaldusväärne, on ilmnenud rikkumisi jms, samuti vähendada taotletava ettemakse summat või nõuda pangatagatist. Pangatagatist (komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikkel 56) nõutakse juhul, kui kohaliku tegevusgrupi tegevus ei ole piisavalt usaldusväärne, selge ja läbipaistev ning kui Euroopa Komisjonilt taotletakse väljamakstud ettemaksesummade hüvitamist vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 883/2006, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1290/2005 rakenduseeskirjad seoses makseasutuste raamatupidamisarvestuse, kulu- ja tuludeklaratsioonide ning kulude hüvitamise tingimustega Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi (EAGF) ja Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) raames (ELT L 171, 23.06.2006, lk 1–42), korrale. Tagatisena aktsepteerib PRIA krediidasutuse poolt väljastatud pangagarantiid.

Määruse § 22 lõikega 1 sätestatakse dokumentide säilitamine. Taotlejale ei tagastata esitatud dokumente, kuid PRIAl on kohustus säilitada toetuse andmise ja kasutamise seotud dokumente vähemalt 2025. a 31. detsembrini. Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1290/2005 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise kohta (ELT L 209, 11.08.2005, lk 1–25) artiklile 28 teostab komisjon programmi lõppmakse pärast maaelu arengu programmi rakendamise viimase aruande kättesaamist vastava prioriteedi kaasfinantseerimise määra, vastava maaelu arengu programmi rakendamise viimase eelarveaasta raamatupidamisaruannete ja asjakohase kontrollimise ja heakskiitmise otsuse alusel. Need raamatupidamisaruanded esitatakse komisjonile hiljemalt 30. juuniks 2016 ja need hõlmavad akrediteeritud makseasutuse poolt kuni 31. detsembrini 2015 tehtud kulusid. Lõppmakse teostatakse hiljemalt kuus kuud pärast nimetatud teabe ja dokumentide kättesaamist. Pärast lõppmakse teostamist allesjäävad kohustused tasaarveldatakse komisjoni poolt hiljemalt kuue kuu jooksul. Liikmesriikide kogemus näitab, et komisjoni viimane makse tavaliselt hilineb ja seepärast sätestatakse dokumentide säilitamise lõpptähtajana aasta 2025, mis peaks sisaldama ka väikese varu.

Lõikega 2 sätestatakse, et projektitoetuse taotluse menetlemisega seotud dokumente projektitoetuse taotlejale ei tagastata. Nimetatud dokumente säilitab kohalik tegevusgrupp kuni 2025. aasta 31. detsembrini. Säilitamisele kuuluvad kõik dokumendid, mis omavad haldusmenetluses tähtsust ja on olnud aluseks kohaliku tegevusgrupi poolt projektitoetuse taotluse kinnitamise või kinnitamata jätmise otsuse tegemisel. Kindlasti kuuluvad säilitamisele § 30 lõikes 1 nimetatud projektitaotlus ja/või vormikohane avaldus (lisa 5) ning rakenduskava (Lisa 2 C-osa punkt 10) alusel esitatud dokumendid. Meetme rakendamisel on kohalikule tegevusgrupile antud võimalus lisaks vormikohasele avaldusele kehtestada eraldi konkreetses kohalikus tegevusgrupis kasutatav projektitaotluse vorm. Nimetatud võimalus on antud selleks, et kohalikud tegevusgrupid saaksid taotlejalt küsida lisainformatsiooni, mis ei sisaldu vormikohases avalduses, projektitoetuse taotluse kohta. Rakenduskava alusel esitatakse üldjuhul äriplaani või kavandatava ürituse läbiviimise kava, hinnapakumused, majandusaasta aruanne, vajadusel ehitusluba, omandiõigust tõendavad dokumendid, põhivara nimekiri jms.

Määruse peatükk 3 sätestab projektitoetuse saamiseks ettenähtud nõuded, toetuse määra ja suuruse, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise korra, nõuded toetuse saajale ja toetuse

väljamaksmise korra. Projektitoetust antakse strateegia meetmete elluviimiseks, sealhulgas ka koostööprojektide jaoks. Projektitoetuse taotlejad, selleks, et viia ellu strateegia meetmetes toodud tegevused, peavad esitama taotluse esmalt kohalikule tegevusgrupile. Kohalik tegevusgrupp annab projektitaotlusele kinnitamise (või mittekinnitamise) otsuse selle kohta, et projektitoetuse taotluses kavandatud tegevused vastavad (või ei vasta) kohaliku tegevusgrupi strateegiale ja rakenduskavale arvestades rakenduskavas strateegia meetmele ettenähtud eelarvet. Pärast kohalikult tegevusgrupilt kinnituse saamist peab projektitoetuse taotleja esitama taotluse PRIAle ning kavandatud tegevuse ellu viima.

Määruse § 23 sätestab nõuded projektitoetuse taotlejale.

Lõikes 1 on toodud, kes saavad olla projektitoetuse taotlejateks. Projektitoetust võib taotleda kohaliku tegevusgrupi toetust saanud kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnas tegutsev ettevõtja, sihtasutus, mittetulundusühing, sealhulgas kohalik tegevusgrupp, seltsing ja kohalik omavalitsusüksus (edaspidi *projektitoetuse taotleja*), kelle projektitaotlus on kohaliku tegevusgrupi otsusega kinnitatud. Oluline on, et ka kohalik tegevusgrupp mittetulundusühinguna võib olla projektitoetuse taotleja. Seejuures kehtivad kõik projektitoetuse taotlemiseks kehtestatud nõuded ka kohalikule tegevusgrupile. Projektitoetuse taotleja peab tegutsema selle kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnas, kust ta toetust taotleb. Näiteks, kui ettevõtja tegutseb mitme kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonnas siis on lubatud toetuse taotlemine mõlemalt kohalikult tegevusgrupilt eeldusel, et ei toimu topeltfinantseerimist. Igal kohalikul tegevusgrupil on õigus taotlejate ringi piirata.

Lõike 2 punktis 1 on toodud, et seltsinguleping peab olema sõlmitud kirjalikult ja vähemalt viieks aastaks alates PRIA poolt viimase toetusosa väljamaksmisest. Nõue on kehtestatud hilisema järelevalve teostamise tagamiseks.

Lõike 2 punkti 2 kohaselt peab projektitoetuse taotleja vastama asjakohases põllumajandusministri määruses toetuse saamiseks taotlejale sätestatud nõuetele, kui strateegia meede vastab arenguskavas toodud meetmele. Muudel juhtudel peab projektitoetuse taotleja vastama nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 maaelu arengu toetuse kohta sätestatud nõuetele ning riigiabi reeglitest tulenevatele nõuetele

Lõike 2 punktis 4 on öeldud, et taotlejal ei või olla maksuvõlga. Juhul, kui taotlejal on maksuvõlg, siis peab see olema ajatatud ning maksuvõla ajatamise korral peavad maksud olema makstud õigeaegselt. Nõue on kehtestatud, et tagada taotleja jätkusuutlikkus.

Lõike 2 punkt 5 on kehtestatud selleks, et välistada topeltfinantseerimise võimalus riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest või muust tagastamatust riigiabist või vähese tähtsusega abist. Nõude täitmisel peab silmas pidama, et ühele ja samale abikõlblikule kulule ei või toetust taotleda erinevad taotlejad. Samuti ei tohi taotleja taotleda toetust ühele ja samale abikõlblikule kulule mitu korda. Nimetatud nõude täitmist kontrollib PRIA nii halduskontrolli kui ka riikliku järelevalve tegemise käigus komisjoni määruse (EÜ) nr 1975/2006 artikli 26 lõike 6 ja artikli 30 lõike 2 punkti c alusel.

Lõike 2 punktis 6 on öeldud, et juhul kui taotleja on saanud eelnevalt toetust riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest või muud tagastamatut riigiabi või vähese tähtsusega abi, mis see on nõutud tagasi, siis peavad olema tagasimaksed tehtud tähtaegselt ja

nõutud summas. Nõue on siseriiklik, ning eesmärgiks on toetuse sihipärane kasutamine ning taotleja usaldusväarsuse kontrollimine.

Lõike 2 punktis 8 on sätestatud, et taotleja võib olla asutatud tähtajaliselt, kuid ta peab olema tegutsenud vähemalt viis aastat arvates PRIA poolt viimase toetusosa väljamaksmisest.

Lõike 2 punktis 9 toodud majanduslikes raskustes oleva ettevõtja kohta peab hinnangu andma kohalik tegevusgrupp ise. Eelkõige tehakse seda kindlaks Euroopa Komisjoni teatise „Ühenduse suunised raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta” (ELT C 244, 01.10.2004, lk 2–17) põhjal. Nimetatud teatise tähenduses peab komisjon äriühingut raskustes olevaks siis, kui see ei suuda kas oma või omanikelt/osanikelt/aktsionäridelt või krediidiandjatelt saadud vahenditega peatada kahjumit, mis ametivõimude sekkumiseta viiks lühema või keskmise ajavahemiku jooksul peaaegu kindlasti äriühingu tegevuse lõpetamiseni.

Määruse § 24 kehtestab toetatavad tegevused projektitoetuse taotlejale.

Projektitoetuse taotleja saab taotleda toetust strateegia tegevuste rakendamiseks läbi strateegia meetmetes toodud tegevuste elluviimise, sealhulgas koostööprojektide elluviimiseks nagu on nimetatud nõukogu määruses (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 63 punktis b ja koostöö arendamiseks.

Lõike 2 kohaselt võib toetatava tegevuse osaks olla omanikujärelevalve vastavalt „Ehitusseadusele”, muinsuskaitse järelevalve vastavalt „Muinsuskaitseadusele” või mõne muu valdkonna järelevalve tegemine. Vastavalt § 26 lõike 1 punktile 3 saab omanikujärelevalve, muinsuskaitse järelevalve või muu valdkonna järelevalve tegemise maksumus moodustada kuni 3% investeeringuobjekti ehitustööde maksumusest.

Lõike 3 kohaselt peab ehitus, mida ehitatakse (v.a uue hoone püstitamine) või kuhu inventar või seade paigaldatakse, või mootorsõiduk, kuhu seade paigaldatakse, olema taotleja omandis või talle antud õiguslikel alustel kasutamiseks vähemalt viieks aastaks arvates Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (edaspidi *PRIA*) poolt viimase toetusosa väljamaksmisest. Samas aga kui taotletakse toetust uue hoone püstitamiseks, siis peab kavandatava hoone alune maa olema taotleja omandis või sellele peab taotleja kasuks olema seatud hoonestusõigus.

Lõike 4 puhul tuleb silmas pidada, et rahvusvahelise koostööprojekti elluviimist ei ole lubatud alustada varem kui Põllumajandusministerium on selle heaks kiitnud.

Määruse § 25 kehtestab koostööprojektidele esitatavad nõuded.

Koostööprojektide korral peab strateegias olema ära toodud meede või koostöömeede, mille raames soovitakse koostööprojekti teha. Konkreetsete partnerite nimetamine strateegias ei ole vajalik.

Etapid rahvusvahelise koostööprojekti jaoks taotluse esitamisel:

1. koostööprojektis osalejad sõlmivad koostöökokkuleppe, mis peab vastama lõikes 2 toodud nõuetele. Sellele peavad oma kinnituse andma kõik koostöös osalevad osapooled;
2. koostööprojekt peab olema heakskiidetud kohaliku tegevusgrupi poolt;
3. ärakiri koostöölepingust koos taotlusega esitatakse *PRIA*le. *PRIA* teostab abikõlblikkuse kontrolli ja teeb oma otsuse;
4. *PRIA* edastab heakskiidetud koostöölepingu Põllumajandusministeriumile;
5. Põllumajandusministerium edastab olulise info lepingu kohta Euroopa Komisjonile;
6. Põllumajandusministerium teavitab heakskiidust nii *PRIA*t kui taotlejat;

7. pärast koostööprojekti heakskiitmist Põllumajandusministeeriumi poolt võib alustada rahvusvahelise koostööprojekti elluviimist.

Etapid siseriikliku koostööprojekti jaoks taotluse esitamisel:

1. koostööprojektis osalejad sõlmivad koostöökokkuleppe, mis peab vastama lõikes 2 toodud nõuetele. Sellele peavad oma kinnituse andma kõik koostöös osalevad osapooled;
2. koostööprojekt peab olema heakskiidetud kohaliku tegevusgrupi poolt;
3. ärakiri koostöölepingust koos taotlusega esitatakse PRIAle;
4. taotluse esitamise päevale järgneval päeval võib alustada siseriikliku koostööprojekti elluviimisega.

Lõike 3 puhul on oluline meeles pidada, et koostöö kokkulepe peab olema allkirjastatud kõigi osapoolte poolt.

Mitte igale koostöö alasele tegevusele ei pea järgnema koostööprojekt. Seejuures koostööprojektile eelnevad koostööalased tegevused on abikõlblikud kohaliku tegevusgrupi toetuse raames.

Koostööprojekti rakendamisel on abikõlblikud ühismeetmele ning mis tahes ühisstruktuuri juhtimisele tehtud kulutused. Koostööprojekti koordineerival kohalikul tegevusgrupil on abikõlblikud koostööprojekti elavdamiskulud, nagu koostööprojekti juhtimine ja koordineerimine (sealhulgas koostöökokkuleppe ettevalmistamine), koostööprojekti rahastamisega seonduvate küsimuste koordineerimine (sealhulgas finantseerimistaotluste kohta teabe kogumine), koostööprojekti korrektse rakendamise tagamiseks iga partneri kohustuseks olevate ülesannete täitmise juhtimine ja koordineerimine, koostööprojekti edendamine ja seire, koostööprojekti vastavuse kontrollimine kohustustele.

Nõuded koostööprojektile on toodud Euroopa Komisjoni juhendis „Juhend meetmekoostöö rakendamiseks perioodi 2007–2013 maaelu arengu kavade Leader-telje raames” RD12/11/2006 rev.

Määruse § 26 kehtestab projektitoetuse abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud.

Toetatava tegevuse või investeeringuobjekti abikõlbliku maksumuse moodustavad tegevuse või investeeringuobjekti käibemaksuta maksumus, taotleja mitterahaline omafinantseering, abikõlbliku tegevuse või investeeringuobjekti tähistamiseks vajaliku sümboolika käibemaksuta maksumusest ning ettevalmistava töö käibemaksuta maksumusest, kui taotleja on käibemaksukohustuslane ja tegevuse või investeeringuobjekti käibemaksuga maksumus, taotleja mitterahaline omafinantseering, abikõlbliku tegevuse või investeeringuobjekti tähistamiseks vajaliku sümboolika käibemaksuga maksumusest ning ettevalmistava töö käibemaksuga maksumusest, kui taotleja ei ole käibemaksukohustuslane. Käibemaks ei ole abikõlblik, kui taotleja on käibemaksukohustuslane, sest tal on võimalus taotleda käibemaksu tagastamist „Käibemaksuseaduse” alusel.

Lõikes 2 on sätestatud, et põhjendatud juhtudel võivad kasutatud seadme ostmise ja kapitalirendile võtmise kulud olla abikõlblikud vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artiklile 55. Seade on omavahel ühendatud seadiste või plokkide kogum. Näiteks elektri-, kliima-, kütte-, labori-, lüpsi-, mälu-, teimi-, külmutus-, juht-, automaat- tõste-, teisaldusseade jne.

Lõikes 4 on toodud nende kulude nimekiri, mis ei ole abikõlblikud.

Lõike 4 punktis 2 nimetatud käibemaksu piirang kohalikele omavalitsustele ja ka muule avalik-õiguslikule juriidilisele isikule tuleneb nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 71 (Kulutuste abikõlblikkus) lõike 3 punktist 2, mis ütleb, et käibemaks ei ole abikõlblik saama EAFRD toetust, välja arvatud tagastamatu käibemaks, kui selle on tegelikult ja lõplikult tasunud toetusesaajad, kes ei ole nõukogu 17. mai 1977. aasta kuuenda direktiivi (77/388/EMÜ) kumuleerivate käibemaksudega seotud liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta – ühine käibemaksusüsteem: ühtne maksubaas (ELT L 145, 13.06.1977, lk 1–40) artikli 4 lõike 5 esimeses lõigus nimetatud mittemaksukohustuslased. Nõukogu direktiivi 77/388 artikli 4 (Maksukohustuslased) lõike 5 esimese lõigu kohaselt ei käsitata riike, regionaalsete ja kohalike omavalitsuste ametiasutusi ning teisi avalik-õiguslikke organisatsioone maksukohustuslasena tegevuse või tehingutega seoses, mida nad teevad ametivõimudena, isegi kui nad koguvad seoses nimetatud tegevuse või tehingutega makse, lõive, liikmemakse või tasusid.

Lõike 4 punkti 11 puhul tuleb silmas pidada, et ka riigi või kohaliku omavalitsuse allasutuse töötajat, kelle tööülesanded on sarnased toetatava tegevusega, käsitletakse avaliku teenistujana ja sellisel juhul ei ole eksperdi ega ka projektijuhi tasu abikõlblik.

Lõike 4 punkti 12 kohaselt on toodud erisus ettevõtjale. Ettevõtjatele on abikõlblik sellise mootorsõiduki ostmine, mille sihtotstarve on tegevusgrupi tegevuspiirkonnas elanikele teenuste osutamine, sealhulgas rändkauplusauto. Teenuste osutamine on eelkõige ettevõtlussektori tegevus. Kuna on oluline, et teenuste osutamine tegevuspiirkonna elanikele oleks kestev protsess ja ei lõpeks ühekordse projektiga Leader-meetmest, siis on määruse alusel antud õigus mootorsõiduki soetamiseks just ettevõtjatele. Ettevõtjatel on ka suurem majanduslik huvi kasutada investeringut efektiivsemalt ning võime kindlustada mootorsõiduki ülalpidamine vajalike vahenditega.

Lõike 4 punkt 15 sätestab, et abikõlblikud ei ole kohalike omavalitsusüksuste ülesannete asendamiseks tehtavad kulutused juhul, kui soovitakse toetust “Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse” § 6 lõigetes 1 ja 2 nimetatud valdkondade pidevaks ülalpidamiseks või antud valdkonda uuenduslikku lisaväärtust või innovaatilist elementi lisamata.

Lõikes 4 punktis 16 nimetatud asendusinvesteeringuteks loetakse investeeringuid, mille abil lihtsalt asendatakse olemasolev ehitis või selle osa või masin või seade uue ajakohastatud ehitise või selle osaga või masinaga või seadmega ilma tootmismahutu vähemalt 25% võrra suurendamata või tootmise iseloomu või kasutatavat tehnoloogiat põhjalikult muutmata. Asendusinvesteeringuks ei loeta vähemalt 30 aasta vanuse ehitise täielikku lammutamist ja asendamist ajakohastatud ehitisega ega ehitise rekonstrueerimist, kui selle kulud moodustavad vähemalt 50% uue samaväärse ehitise väärtusest. Asendusinvesteeringuks ei loeta ka rohkem kui kümne aasta vanuse masina ja seadme asendamist uue masina ja seadmega.

Lõike 4 punktis 18 nimetatud kulude kohta on seletus toodud käesoleva seletuskirja § 8 lõikes 4 punktis 13.

Lõike 4 punkt 19 sätestab, et abikõlblikud ei ole projekti elluviimisega seotud üldkulud välja arvatud projektijuhi tasu. Projektijuhtimisega seotud tegevuste hüvitamine on vajalik mittetulundusühingute ja sihtasutuste poolt ellu kutsutud nn „pehmete“ projektide puhul, kuid ei

ole abikõlblik projektide puhul, mille raames tehakse investeeringuid. Projektide puhul, mille raames tehakse investeeringuid, piirab üldkulude hüvitamist komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006 artikkel 55, mille kohaselt üldkulud piirduvad investeeringute puhul arhitektide, inseneri- ja konsultatsioonitasude, teostatavusuuringute ning patendiõiguste ja litsentside omandamisega.

Lõike 4 punktis 20 on täpsustatud, et projektijuhi tasu ei ole abikõlblik kui taotlejaks on kohalik omavalitsusüksus, ettevõtja, seltsing või kohalik tegevusgrupp. Nimetatud taotlejate puhul eeldame, et organisatsiooni seest tulnud projektijuht saab tasustatud juba organisatsiooni poolt ning oma põhiülesannete ja projekti heaks tehtavate tegevuste eristamine toob nii taotlejale kui ka PRIA-le kaasa täiendava töökoormuse, mis sageli on ebaproportsionaalselt suur kulu võrreldes saada oleva toetusega. Koostööprojekti korral on siiski projektijuhi tasu abikõlblik kuna taotlejaks saabki olla vaid kohalik tegevusgrupp ise. Koostööprojekti puhul eeldame, et vajalikud on koordineerivad tegevused, mistõttu näeme vajadust kompenseerida ka projekti juhtimisega seotud personalikulusid.

Lõike 4 punktis 21 on täpsustatud, et abikõlblik ei ole projektijuhi tasu, mis ületab 20% projekti abikõlblikest kuludest kui taotlejaks on mittetulundusühing või sihtasutus. Seega on abikõlblik projektijuhi tasu, mis ei ületa 20% projekti abikõlblikest kuludest, kui taotlejaks on mittetulundusühing või sihtasutus.

Lõike 4 punktis 22 sätestatud kaup mõiste määratlemisel lähtutakse „Käibemaksuseaduse” § 2 lõikes 3 toodud kauba mõistest.

Lõige 5 sätestab, et seltsingust projektitoetuse taotlejale ei ole lubatud taotleda toetust investeeringutele. Muude ehk mitteinvesteeringute korral on toetuse ülempiiriks 156 466 krooni ühe projekti kohta. Näiteks on seltsingutele lubatud korraldada külapäevi, laagreid, spordiüritusi jms tegevusi, mis üldjuhul ei nõua investeeringu kui sellise tegemist. Selline piirang on sätestatud seetõttu, et seltsingu kui juriidilise isiku staatust mitteomava isikute ühenduse osas ei ole piisavat kindlust nende jätkusuutlikkuses viie aastase järevalveperioodi ajaks. Samuti on suhteliselt piiratud võimalik kontroll nende majandustegevuse üle võrreldes MTÜde ja ettevõtjatega, üheselt ei ole selge seltsingu ja seltsinglase vastutus võimalike kohustuste osas.

Määruse § 27 sätestab, et kulutuste tegemisel peab arvestama nõudega, et kui kulutuse käibemaksuta maksumus on suurem kui 78 233 krooni, siis on vaja teha hinnapäring vähemalt kolmele kauba või teenuse või töö pakkujale ja saada vähemalt kolme erineva pakkuja hinnapakkumused. Hinnapakkumuse osana esitatakse ka tehnilised tingimused kavandatava investeeringobjekti kohta. Kavandatav tegevus peab hinnapakkumuses olema esitatud liikide kaupa. Piirsumma määratlemine on tingitud vajadusest tagada paremini hinnapakkumuste sisuline vastavus turuhindadele ning tugevdada kontrolli kulutuste põhjendatuse üle. Nimetatud piirsummat võib kohalik tegevusgrupp juhatuse otsusega langetada. Investeeringute puhul tuleb saada ja PRIA-le esitada hinnapakkumused. Mitteinvesteeringute ehk nn pehmete tegevuste puhul on lubatud koostada kululiikide kaupa kavandatava tegevuse eeldatav maksumus.

Hinnapakkumus tegevuse või investeeringu tegemiseks ei tohi olla põhjendamatult kõrge võrreldes teise sarnase tegevuse või investeeringu eest tasutava hinnaga. PRIA-l on õigus

vajadusel võrrelda esitatud hinnapakumusi turuhindadega. Kui taotleja ei vali kõige odavamat hinnapakumust, peab ta tehtud valikut põhjendama. Põhjenduses peavad olema märgitud need tegevuse või investeeringu olulisemad näitajad, mis on olnud aluseks kallima hinnapakumuse valimisel. Võimalusel märkida näitajad, mis on kontrollitavad ja mõõdetavad

Lõikes 4 sätestatud nõue on vajalik, et vältida taotleja ja hinnapakkuja huvide konflikti, mis võib seada ohtu ELi finantshuvidega arvestamise. MTÜde ja SAde puhul ei tohi taotleja ja hinnapakkuja vahel olla seotust juhtorganite tasandil. Samuti ei saa seltsing kui taotleja võtta hinnapakumist samasse seltsingusse kuulvalt seltsinglaselt. MTÜde puhul on taotleja ja hinnapakkuja seotus lubatud ka juhtorganite tasandil kui taotlejaks on kohalik tegevusgrupp ning kui kavandatava tegevuse või soetatava investeeringuobjekti maksumus jääb alla 78 233 krooni.

Määruse § 28 sätestab projektitoetuse määra ja suuruse.

Lõige 1 sätestab üldise raamistiku, millest lähtuda toetuse määra ja suuruse määramisel strateegia meetmete väljatöötamisel ja projektitaotluste kinnitamisel.

Kui strateegia meede vastab mõnele arengukava meetmele kohaldatakse küll vastavas põllumajandusministri määruses sätestatud nõudeid toetuse taotlemiseks, kuid toetuse määra arvestamisel kohaldatakse käesolevas paragrahvis sätestatud, olenemata põllumajandusministri määruses sätestatud toetuse määra.

Toetust antakse mittetulundusühingule, sihtasutusele ja kohalikule omavalitsusüksusele maksimaalselt kuni 90% toetatava tegevuse või investeeringuobjekti abikõlblike kulude maksumusest. Seltsingu toetuse määr on kuni 100% toetatava tegevuse abikõlblike kulude maksumusest. Ettevõtjatele antakse toetust kuni 60% toetatava tegevuse või investeeringuobjekti abikõlblike kulude maksumusest. Kuna Leaderi prioriteediks ei ole toetada ettevõtjaid, siis ei ole lubatud ettevõtjatele suuremat toetuse määra kui 60% toetatava tegevuse või investeeringuobjekti abikõlblike kulude maksumusest. Samas on neil alati võimalus taotleda arengukava teiste meetmete kaudu toetust, mis võimaldavad katta kulutusi suuremal määral.

Lõikes 5 on toodud toetuse määr infrastruktuuri investeeringutele. Infrastruktuuri investeeringu korral antakse toetust kuni 60% investeeringuobjekti abikõlblike kulude (sealhulgas liitumistasu) maksumusest. Kuna infrastruktuuri investeeringud ei ole Leader-meetme raames prioriteediks, siis lepiti arengukava koostamise käigus toetusmääraks 60%. Infrastruktuur on elektrivarustus, veevarustus- ja kanalisatsioon, telekommunikatsioon ning teede investeeringud. Infrastruktuuri investeeringuks loetakse investeeringut üksiktarbija liitumispunktini.

Lõige 6 sätestab kuni 40% toetuse määra ettevõtjale mootorsõiduki ostmisel. Sätestatud toetuse määr on analoogne teiste arengukava meetmete toetuse määraga samalaadsete objektide soetamiseks ning eemärgiga vältida Leader-meetme raames taotlemiseks soodsama määra kehtestamist.

Lõikes 7 on toodud maksimaalne toetussumma ühe projektitoetuse taotluse kohta. Nimetatud summa on kokku lepitud arengukava koostamise käigus. Erandiks on siin nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 kolmas telg ja sama määruse artiklid 25, 28 ja 29, kus on määruse alusel antav toetus vähese tähtsusega abi komisjoni määruse (EÜ) nr 1998/2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 379, 28.12.2006, lk 5–10), mõistes. Nimetatud juhtudel ei tohi jooksva majandusaasta ja kahe eelneva

majandusaasta jooksul antud vähese tähtsusega abi koos taotletava toetusega ületada vähese tähtsusega abi ülempiiri 3 129 320 krooni.

Lõikes 8 sätestatud määr tuleneb komisjoni vähese tähtsusega abi määrusest (EÜ) nr 1998/2006 ja Euroopa Komisjoni teatisest „Ajutine ühenduse riigiabi meetmete raamistik praeguses finants- ja majanduskriisis rahastamisele juurdepääsu toetamiseks” (ELT C 16, 22.01.2009, lk 1–9) punktist 4.2.2. See tähendab, määrade järgmiseks peab PRIA vähese tähtsusega abi andes kuni 2010.a lõpuni:

- 1) küsima abisaajatelt teavet kahe eelmise majandusaasta ja jooksva majandusaasta jooksul saadud vähese tähtsusega abi kohta (piirmäär 200 000 eurot (3,1 mln kr) kolme majandusaasta jooksul) ja piiratud summas saadud riigiabi kohta;
- 2) kontrollima, et ajavahemikus 1. jaanuarist 2008 – 31. detsembrini 2010 antud vähese tähtsusega abi ja piiratud summas riigiabi suurus koos uue vähese tähtsusega abiga ei ületaks 500 000 eurot (7 823 300 kr).

Lõikes 9 on toodud toetussumma ülempiir seltsingust taotlejale ühe projekti kohta. Selline piirmäär seltsingutele tuleneb nende juriidilisest staatusest ja on kokku lepitud eelnõu koostamise käigus.

Lõike 10 kohaselt tuleb projektitoetuse taotlusele märkida andmed omafinantseeringu katteks kogutavate tulude kohta, mis saadakse koolituste, seminaride, infopäevade, töötubade, ümarlaudade, õppereiside, võistluste, laste- ja noortelaagrite vms ürituste korraldamiseks osavõtjatelt kogutavatest osavõtutasudest, väljaannete müügist, sponsorsummadest, annetustest ja muudest allikatest. Väljamakstava toetuse summast arvestatakse maha nimetatud tuludest laekunud summa, mis ületab omafinantseeringuks ettenähtud summa.

Määruse § 29 sätestab projektitoetuse taotleja mitterahalise omafinantseeringu tingimused.

Lõike 2 puhul on oluline silmas pidada, et kui ühes projektis on ette nähtud tegevused või investeeringud, mis on seotud vabatahtliku tasustamata töö tegemisega ning tegevused või investeeringud, mis ei ole seotud vabatahtliku tasustamata töö tegemisega, siis vabatahtliku tasustamata töö osa 10% arvestatakse omafinantseeringuna nende tegevuste või investeeringute maksumusest, mis on realselt seotud vabatahtliku tasustamata tööga ja mitte kogu projekti maksumusest.

Lõike 4 kohaselt võib vabatahtliku tasustamata tööga alustada pärast projektitoetuse taotluse esitamist PRIAle ja rahvusvaheliste koostööprojektide puhul pärast koostööprojekti heakskiitmist Põllumajandusministeerimi poolt.

Määruse § 30 sätestab projektitoetuse taotluse kinnitamise.

Lõige 1 sätestab projektitaotluse esitamise kohalikule tegevusgrupile.

Lõike 2 puhul, aeg, mille jooksul kohalik tegevusgrupp hindab projektitaotluse vastavust strateegiale ja rakenduskavale, määratakse iga kohaliku tegevusgrupi poolt eraldi lähtudes kohaliku tegevusgrupi sisemisest töökorraldusest.

Lõike 3 kohaselt on projektitoetuse taotluse PRIAle esitamise eelduseks kohaliku tegevusgrupi poolt projektitoetuse taotluse kinnitamise taotluse (edaspidi projektitaotluse) kinnitamise otsus. Projektitaotluste kinnitamiseks on rakenduskavas ettenähtud eelarve, mille piires kohalik tegevusgrupp teeb kinnitamise otsused. Projektitaotluste kinnitamise otsused tehakse töörühma hindamistulemuste alusel koostatud projektitaotluste paremusjärjestusse seatud parimate projektitaotluste kohta, mis vastavad kohaliku tegevusgrupi strateegiale ja rakenduskavale ning hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele, kui kohalik tegevusgrupp on hindamiskriteeriumite miinimumnõuded ette näinud, ja jäävad nimetatud eelarve piiresse. Nende projektitaotluste kohta, mille rahastamise summa ületab rakenduskavas ettenähtud eelarvet, st nad ei jää nimetatud eelarve piiresse, tehakse taotluste kinnitamisest keeldumise otsused.

Lõige 4 sätestab, millistel alustel teeb kohalik tegevusgrupp projektitaotluse kinnitamisest keeldumise otsuse. Kohalik tegevusgrupp võib jätta andmata projektitaotluse kinnitamise otsuse kui taotlus ei vasta kohaliku tegevusgrupi strateegiale või rakenduskavale. Samuti juhul kui projektitaotlus ei vasta hindamiskriteeriumite miinimumnõuetele kui vastavad miinimumnõuded on märgitud § 18 lõike 3 punktis 3 nimetatud hindamiskorras või kui rakenduskava B-osas märgitud strateegia meetme rakendamiseks ettenähtud eelarvevahendeid ei jätku kõigi kohaliku tegevusgrupi strateegiale või rakenduskavale vastavate projektitaotluste rahastamiseks. Rakenduskavas võib kohalik tegevusgrupp ette näha rohkem kui ühe strateegia meetme. Samuti on kohalikul tegevusgrupil õigus ühe või enama strateegia meetme rakendamiseks avada jooksva aasta jooksul mitu taotlusvooru. Taotlusvoor on projektitaotluste vastuvõtt teatud ajavahemiku jooksul.

Lõige 5 sätestab aja, mille jooksul kohalik tegevusgrupp peab tegema teatavaks projektitaotluse kinnitamise või kinnitamisest keeldumise otsuse projektitoetuse taotlejale.

Lõike 6 kohaselt peab kohalik tegevusgrupp esitama PRIAle projektitaotluste kinnitamise otsused ning kinnitatud projektitaotluste paremusjärjestuse, kus on toodud ka toetussummad. Kinnitamise otsused ja projektitaotluste paremusjärjestuse nimekirja esitatakse hiljemalt kahe nädala jooksul pärast projektitaotluste kinnitamist. Paremusjärjestuse nimekirja ja kinnitamise otsustega koos on mõistlik üheaegselt esitada ka § 18 lõike 3 punktis 10 nimetatud ära kirja projektitaotluste hindamise protokollist. Kohalikul tegevusgrupil ja projektitoetuse taotlejal tuleb arvestada asjaoluga, et enne kui projektitaotluste paremusjärjestuse nimekirja ja projektitaotluste kinnitamise otsused ei ole kohaliku tegevusgrupi poolt PRIAle esitatud, ei võeta PRIA projektitoetuse taotluseid vastu.

Lõikes 7 sätestatakse, et kui projektitoetuse taotleja, kelle projektitaotlus on kohaliku tegevusgrupi otsusega kinnitatud, ei esita ettenähtud tähtajal PRIAle projektitoetuse taotlust või PRIA ei rahulda nimetatud taotlust § 33 lõike 3 alusel, teatab PRIA sellest kohaliku tegevusgruppi, sest projektide rahastamiseks rakenduskavas ettenähtud eelarvest osa vahendeid jääb üle. Pärast PRIAst sellekohase teate saamisest teeb kohalik tegevusgrupp, arvestades strateegia meetme taotlusvoorule ettenähtud eelarvet, projektitaotluste paremusjärjestuse alusel paremusjärjestusse seatud järgmise taotluse (järgmiste taotluste) kinnitamise otsuse (otsused) või teeb otsuse kasutamata eelarvevahendid jätta jaotamata teiste projektitoetuse taotlejate vahel. Vastava otsuse tegemiseks on kohalikul tegevusgrupil aega üks kuu.

Kui rakenduskavas ettenähtud eelarvevahendid otsustatakse jätta jaotamata, siis eelarvejäägi võib liita järgmise kalendriaasta rakenduskava eelarvele või jagada ümber meetmete vahel, mis on

märgitud jooksva kalendriaasta rakenduskava B-osas „Strateegia rakendamise eelarve”. Selliste muudatuste kohta esitab kohalik tegevusgrupp rakenduskava muudatuse jooksva aasta 1. septembriks näidates ära, milliste meetmete vahel jaotamata summa ära jagatakse.

Lõige 8 sätestab, et projektitaotluste menetlemine on haldusmenetlus ning lõigetes 3 ja 4 nimetatud otsused haldusaktid, mille suhtes kohalik tegevusgrupp kohaldab “Haldusmenetluse seaduses” sätestatud nõudeid.

Arvestades Tartu Ringkonnakohtu 11. mai 2010. a kohtuotsuse haldusasjas nr 3-09-1804 kohtu seisukohta, et kohaliku tegevusgrupi näol on tegemist haldusorganiga HMS § 8 lõike 1 mõistes – st isikuga, keda on seaduse või määrusega volitatud täitma avaliku halduse ülesandeid, peab kohalik tegevusgrupp kui haldusorgan projektitaotluste menetlemisel järgima haldusmenetlust (HMS). Projektitaotluste kinnitamise õigus kohalikele tegevusgruppidele tuleneb nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 62 lõikest 4, mille alusel peavad kohalikud tegevusgrupid valima strateegia kohaselt finantseeritavad projektid.

Lisaks leiab ringkonnakohus, et kohaliku tegevusgrupi kinnitus projektitoetuse taotlusele on PRIA poolt makstava toetuse saamise eelduseks. Kohaliku tegevusgrupi poolt toetuse taotlusele kinnituse andmata jätmine on eelhaldusakt HMS § 52 lõike 1 punkti 2 mõttes – haldusakt, millega tehakse õiguslikult siduvalt kindlaks asja lõplikul lahendamisel tähtsust omav asjaolu. Kinnituse andmata jätmine tähendab seda, et isik minetab võimaluse toetuse määramiseks PRIA poolt. Seega määrab see otsus vältimatult kindlaks menetluse lõpptulemuse – siduvalt tehakse kindlaks, et isiku projekt ei ole piisavalt sobilik toetuse saamiseks ning sellega menetlus toetuse saaja jaoks lõpeb. Selline otsus vastab igati eelhaldusakti tunnustele. Seega on projektitaotluse kinnitamise või kinnitamisest keeldumise otsused haldusaktid, mille suhtes tuleb kohaldada HMS-s sätestatud nõudeid.

Määruse § 31 on sätestatud projektitoetuse taotlusele esitatavad nõuded.

Lõige 1 sätestab, et projektitoetuse taotlus tuleb esitada asukohajärgsesse PRIA maakondlikusse teenindusbüroosse üldjuhul kahe kuu jooksul arvates kohaliku tegevusgrupi poolt projektitaotluse kinnitamise otsuse tegemisest, põhjendatud juhtudel hiljemalt nelja kuu jooksul arvates projektitaotluse kinnitamise otsuse tegemisest. Hangete läbiviimisel peavad nii kohalikud omavalitsusüksused kui ka „Riigihangete seaduse“ §-s 10 toodud isikud ja asutused lähtuma „Riigihangete seadusest“ mistõttu võib hinnapakkumuste saamine võtta oluliselt rohkem aega kui kaks kuud. Seega on sellistel taotlejatel võimalus esitada avaldus ja teised nõutavad dokumendid PRIAle pärast seda kui riigihange on nõuetele vastavalt läbiviidud ning vajalikud pakkumused olemas, kuid see aeg ei tohe ületada nelja kuud arvates projektitaotluse kinnitamise otsuse tegemise kuupäevast. Projektitoetuse taotluse võib PRIAsse esitada vahetult teenindusbüroosse viies, samuti tavaposti või e-posti teel.

Lisaks käsitletakse põhjendatud juhuna ka § 30 lõikes 7 nimetatud olukorda. Kui kohalik tegevusgrupp teeb ühe kuu jooksul arvates PRIA teate saamisest projektitaotluste paremusjärjestuse alusel rakenduskavas ettenähtud eelarve piires paremusjärjestusse seatud järgmise taotluse (järgmiste taotluste) kinnitamise otsuse (otsused), peab projektitoetuse taotleja, kelle projektitaotluse kohta on tehtud kinnitamise otsus, üldjuhul hiljemalt kahe kuu jooksul arvates taotluse kinnitamise otsuse tegemise kuupäevast esitama projektitoetuse taotluse PRIAle. Nimetatud asjaolust peab teavitama PRIAt e-posti teel aadressil leader@pria.ee.

Lõike 3 punkti 11 kohaselt tuleb esitada maa ja muu vara omandit või pikaajalist kasutusõigust tõendava dokumendi ära kiri, mis tõendab, et ehitise ehitate „Ehitusseaduse“ § 2 mõistes (v.a uue hoone püstitamine) või kuhu inventar või seade paigaldatakse, või mootorsõiduk, kuhu seade paigaldatakse, kuulub taotleja omandisse või on antud taotlejale õiguslikul alusel kasutamiseks vähemalt viieks aastaks arvates PRIA poolt viimase toetusosa väljamaksmisest. Uue hoone püstitamise korral peab kavandatava investeeringuobjekti alune maa olema taotleja omandis või peab taotleja kasuks olema seatud selle alusele maale hoonestusõigus vähemalt viieks aastaks arvates PRIA poolt viimase toetusosa väljamaksmisest. Ära kirja kirjalikust nõusolekust, mille on andnud maa, ehitise või muu vara omanik, võib esitada objektide puhul, mille puhul pikaajaliste rendilepingute, hoonestusõiguse seadmise jms nõue on ebaoproportsionaalselt suur kohustus võrreldes kavandatava tegevuse või investeeringu mahuga. Näiteks püsiviitade, küla tutvustatavate jms piirkonna kaartide, teadetetahvlite, loodus- ja matkaradade jms paigaldamiseks maale või hoone seinale, mis ei kuulu taotleja omandisse. Võimalusel võib PRIA seletuskirjas nimetatud objektide puhul vajaliku omandiõigust tõendava dokumendi määratlemisel tugineda analoogiale teistes arengukava rakendusmäärustes sätestatud tingimustele.

Lõike 3 punkti 13 kohaselt esitavad ettevõtjad põhivara nimekirja või põhjendatud juhtudel väljavõtte sellest. Nimekirja esitamine on vajalik, et PRIA oleks võimalik kontrollida asendusinvesteeringute abikõlblikkust. Väljavõtte põhivara nimekirjast võib esitada kui taotleja põhivara nimekiri on väga mahukas (rohkem kui 100 nimetust). Sellisel juhul võib esitada nimekirja sellest põhivara grupist, kuhu kuulub ka taotletav objekt, st ehitiste puhul ehitiste nimekiri, masinate ja seadmete puhul olemasolevate masinate ja seadmete nimekiri jne.

Lõike 3 punktis 14 toodud dokument on vajalik kontrollimaks, et kasutatud seadme ostmise ja kapitalirendile võtmise korral on seadme hind uue samalaadse seadme hinnast oluliselt madalam.

Lõike 3 punktides 16 ja 17 toodud nimekirjad on vajalikud selleks, et PRIA oleks võimalik kontrollida kas MTÜ või SA on hankija „Riigihangete seaduse“ § 10 tähenduses. Vastav nõue on sätestatud käesoleva määruse § 27 lõikes 6.

Kõik dokumendid tuleb esitada originaaldokumentidena, kui määruses ei ole ette nähtud ära kirja esitamist.

Määruse § 32 sätestab projektitoetuste taotluste vastuvõtmise. PRIA kontrollib taotluse vastuvõtmisel määruses nõutavate dokumentide olemasolu ning taotluse tähtaegset esitamist. § 31 lõikes 1 sätestatud PRIA-le projektitoetuse taotluse esitamise tähtaja arvestus algab kuupäevast, millal kohalik tegevusgrupp on projektitaotlused kinnitanud.

Määruse § 33 on sätestatud projektitoetuse taotleja ja projektitoetuse taotluse nõuetele vastavuse kontrollimine.

Lõike 2 punkti 4 kohaselt vastavad projektitoetuse taotleja ja projektitoetuse taotlus projektitoetuse saamiseks esitatud nõuetele, kui täidetud on kõik määruses ja teistes asjakohastes õigusaktides, muu hulgas asjakohastes ELi õigusaktides, sätestatud nõuded.

Lõike 4 kohaselt PRIA ei hinda projektitoetuse taotluse vastavust kohaliku tegevusgrupi strateegiale ja rakenduskavale. Projektitoetuse taotluse kohaliku tegevusgrupi strateegiale ja rakenduskavale vastavuse ning projektitoetuse taotluste paremusjärjestuse osas lähtub PRIA kohaliku tegevusgrupi otsusest ega kaldu nendest kõrvale.

Määruse § 34 sätestab projektitoetuse taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise.

Määruse §-s 35 on toodud muudatused, millest tuleb PRIAt ja kohalikku tegevusgruppi teavitada ning muudatused, mille puhul on vajalik PRIA ja kohaliku tegevusgrupi nõusolek. Kõik lõikes 2 nimetatud muudatused peavad olema põhjendatud.

Määruse § 36 on sätestatud nõuded projektitoetuse saajale.

Lõike 3 punkti 4 korral on oluline meeles pidada, et koolituste, seminaride, infopäevade jm ürituste (töötubade, ümarlaudade, õppereiside, võistluste, laste- ja noortelaagrite, festivalide jms) korraldamisel peab vähemalt seitse tööpäeva enne ürituse toimumist teavitama nii PRIAt kui ka kohalikku tegevusgruppi ürituse toimumise ajast ja kohast e-posti teel. Pärast teate saamist võib PRIA ametnik külastada üritust ning kontrollida kohapeal toimuvat, muuhulgas üritusest osavõtjate arvu, kestust, andmeid osavõtutasu kohta ja üritusega seotud kulutuste tähistamist ELi Leader-logoga ja Eesti Leader-logoga koos ELi embleemiga.

Lõike 3 punkti 5 kohaselt peab projektitoetuse saaja tagama ettevalmistava projekti lõpliku elluviimise viie aasta jooksul pärast ettevalmistavale projektile PRIA poolt viimase toetuseosa väljamaksmist. Ettevalmistavaks projektiks loetakse projektitaotlused, mille raames kavandatakse selliseid tegevusi, mis on hädavajalikud investeringuobjekti (nt kauba, asja, eseme, ehitise jne) teostamiseks ja mille tegemata jätmine takistab investeringu tegemist. Näiteks ehitiste projekteerimine, detailplaneering, käsikirjade koostamine jms projektid. Selliste projektide puhul peab projektitoetuse taotlusel selgitama, millise aja jooksul ja millistest vahenditest kavatakse projekti tegevusi edasipidi rahastada, et projekt saaks lõplikult ellu viidud, st selle lõpptulemusena on valminud kaup, asi, ehitis jne (nt ehitis, raamat, veebileht jne).

Määruse § 37 sätestab projektitoetuse abil tegevuse elluviimist ja investeringu tegemist tõendavate dokumentide esitamise korra.

Lõike 1 kohaselt peab seireandmete kogumise eesmärgil projektitoetuse esmalt kuludeklaratsiooni esitama kohalikule tegevusgrupile seireandmete kogumiseks. Euroopa Komisjoni juhendmaterjalide kohaselt on kohalikul tegevusgrupil ülesanne teostada kohaliku tegevusgrupi strateegia seiret ja hindamist. Seejärel tuleb kuludeklaratsioon koos § 19 lõike 1 punktides 1–11 ja lõikes 2 ning § 37 lõike 1 punktides 1–4 nimetatud dokumentide ära kirjadega esitada PRIA-le.

Kui kuludeklaratsioonil puudub vastav kohaliku tegevusgrupi mäрге selle kohta, et projektitoetuse taotleja on esitanud kuludeklaratsiooni kohalikule tegevusgrupile seireandmete kogumiseks, on PRIA õigus jätta selline kuludeklaratsioon vastu võtmata.

Kui projektitoetus makstakse välja osaliselt tasutud kuludokumentide alusel, siis tuleb projektitoetuse taotlejal esitada kohalikule tegevusgrupile see kuludeklaratsioon koos kulutusi tõendavate dokumentidega, millega pärast tegevuse elluviimist või investeringu täielikku või osadena tegemist tõendatakse omafinantseeringuga võrdse rahasumma tasumist PRIA-le. Kuludeklaratsiooni, millega tõendatakse, et PRIA välja makstud toetusraha on kuludokumentide

alusel kantud üle töövõtjale, kauba tarnijale või teenuse osutajale, ei esitata kohalike tegevusgrupe vaid otse PRIAle.

Tegevuse elluviimist või investeeringu tegemist tõendavaid dokumente, sealhulgas määruse §-s 19 nimetatud dokumente, on võimalik PRIAle esitada jooksvalt kuni 2 aasta jooksul alates taotluse rahuldamise otsuse tegemisest. Ühe projekti kohta saab kuludeklaratsiooni esitada PRIAle kuni neljas osas.

Oluline on meeles pidada, et koolituste korral tuleb märkida osavõtjate nimekirjale (lisaks osalejate kontaktandmetele ja allkirjadele) osalejate isikukoodid. Isikukoodid on vajalikud kohustuslike seireandmete kogumise eesmärgil. Kui koolitus on käsitatav vähese tähtsusega abina märgitakse nimekirja lisaks juriidilise isiku registrikood.

Määruse § 38 sätestab toetuse maksmise ja maksmisest keeldumise korra projektitoetuse taotlejale.

Enne toetuse väljamaksmist kontrollib PRIA toetuse saaja esitatud projekti abikõlbliku kulutuse eest täieliku või osadena tasumist tõendava kuludeklaratsiooni ja sellele lisatud dokumentide ning nendes esitatud andmete õigsust ja nõuetekohasust kohapeal. Ühtlasi kontrollitakse ka tegevuse või investeeringu olemasolu ning seda, kas on tegemist sama tegevuse või investeeringuga, mille jaoks küsiti toetust.

Lõike 2 puhul on oluline teada, et projektitoetuse saaja peab pidama kinni kohaliku tegevusgrupi strateegiameetmes esitatud nõuetest. Vastasel korral nõuab PRIA saadud toetuse tagasi.

Toetus makstakse toetuse saaja arvelduskontole kolme kuu jooksul pärast nõuetekohaste dokumentide esitamist. Taotleja esitab toetuse väljamaksmiseks kuludeklaratsiooni koos arvete, maksekorralduste jm dokumentide ärakirjadega. Kuid kui neis on vigu või need on üksteisele vasturääkivad, siis saadetakse toetuse saajale järelepärimine selgituste saamiseks. Toetuse summa kantakse arvelduskontole, mis on registreeritud põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris taotleja poolt esitatud avalduse alusel.

Määruse § 39 sätestab väljamakse tingimused osaliselt tasutud kuludokumentide alusel.

Toetuse väljamakse osaliselt tasutud kuludokumentide alusel tähendab seda, et toetuse saajale võib toetuse välja maksta pärast seda kui ta on töövõtjale, kauba tarnijale või teenuse osutajale tasunud kuludokumendist vähemalt abikõlblikelt kuludelt arvestatud nõutava omafinantseeringuga võrdse osa, käibemaksu osa eest kui käibemaks ei ole taotleja jaoks abikõlblik kulutus ning muude toetuse määramise hetkel projektitoetuse taotluses märgitud mitteabikõlblike kulutuste eest, mis projekti raames ellu viiakse. Aktsepteeritakse ainult rahaliselt tasutud omafinantseeringu osa. Väljamaksed osaliselt tasutud kuludokumentide alusel võivad toimuda selliselt, et igast eraldi arvest on tasutud omafinantseeringuga võrdne summa või selliselt, et väljamaksetaotluses näidatud kõikide arvete summast kokku on tasutud vähemalt omafinantseeringuga võrdse summa ulatuses arveid.

Väljamakse osaliselt tasutud kuludokumentide alusel võib teha ettevõtjale, sihtasutusele, mittetulundusühingule, sealhulgas kohalike tegevusgrupe kui ta on projektitoetuse taotleja, seltsingule ja kohalikele omavalitsusüksusele.

Vastavalt määruse § 39 lõikele 1 esitab toetuse saaja toetuse saamiseks osaliselt tasutud kuludokumentide alusel kuludeklaratsiooni koos omafinantseeringu osa tasumist tõendavate

dokumentidega. PRIA maksab pärast kulutuse abikõlblikkuse kontrollimist toetuseraha välja taotleja arvelduskontole.

Vastavalt määruse § 39 lõikele 2 peab toetuse saaja pärast toetuse laekumist tema arvelduskontole tasuma viivitamatult tasumata kogusumma isikule, kellelt ta tellis teenuse või töö või ostis kaupa. Tasumiste tõendamiseks esitatakse PRIA-le hiljemalt seitsme tööpäeva jooksul arvates toetuseraha laekumisest toetuse saaja arvelduskontole uus kuludeklaratsioon koos maksmist tõendavate dokumentide ära kirjadega.

Määruse § 39 lõige 3 sätestab, et saadud toetust võib kasutada vaid nende kulude katmiseks, milleks toetust küsiti ja mis on abikõlblikud toetust saama.

Määruse § 39 lõige 4 sätestab, et kui tasumise ja PRIA-le nõutavate dokumentide esitamise tähtaegadest ei ole kinni peetud, siis on PRIA-l õigus edaspidi keelduda projektitoetuse taotlejale toetuse väljamaksmisest osaliselt tasutud kuludokumentide alusel või algatada toetuse tagasinõudmine. Samuti on PRIA-l õigus keelduda projektitoetuse taotlejale toetuse väljamaksmisest osaliselt tasutud kuludokumentide alusel kui esitatud kuludokumendid ei vasta nõuetele või ei ole piisavalt selged ja läbipaistvad.

Määruse § 40 sätestatakse dokumentide säilitamine. Taotlejale ei tagastata esitatud dokumente, kuid PRIA-l on kohustus säilitada toetuse andmise ja kasutamisega seotud dokumente vähemalt 2025. a 31. detsembrini. Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1290/2005 artiklile 28 teostab komisjon programmi lõppmakse pärast maaelu arengu programmi rakendamise viimase aruande kättesaamist vastava prioriteedi kaasfinantseerimise määra, vastava maaelu arengu programmi rakendamise viimase eelarveaasta raamatupidamisaruannete ja asjakohase kontrollimise ja heakskiitmise otsuse alusel. Need raamatupidamisaruanded esitatakse komisjonile hiljemalt 30. juuniks 2016 ja need hõlmavad akrediteeritud makseasutuse poolt kuni 31. detsembrini 2015 tehtud kulusid. Lõppmakse teostatakse hiljemalt kuus kuud pärast nimetatud teabe ja dokumentide kättesaamist. Pärast lõppmakse teostamist allesjäävad kohustused tasaarveldatakse komisjoni poolt hiljemalt kuue kuu jooksul. Liikmesriikide kogemus näitab, et komisjoni viimane makse tavaliselt hilineb ja seepärast sätestatakse dokumentide säilitamise lõpptähtajana aasta 2025, mis peaks sisaldama ka väikese varu.

Määruse § 41 sätestatakse rakendussätted.

Lõike 1 kohaselt võib 2010. aastal esitada § 13 lõikes 3 nimetatud rakenduskava muudatuse 1. detsembriks. Rakendussäte eesmärk on anda kohalikele tegevusgruppidele täiendavalt aega, et teha 2010.a rakenduskava muudatused arvestades esimesel perioodil kasutatud kohaliku tegevusgrupi toetust ja eelarvehahendite kasutamist strateegia rakendamise raames. Eelarvehahendite kasutamine strateegia rakendamise raames peab võrduma kohaliku tegevusgrupi poolt antud projektitaotluste kinnitamise otsuste summaga.

Lõike 2 kohaselt võib teise perioodi eelarvehahendeid kasutada tegevuste või investeeringute tegemiseks, mis on ellu viidud pärast 1. jaanuari 2011. a.

Lõike 3 kohaselt ei rakendata hinnapakumuse piirmäära 78 233 krooni projektitaotluste suhtes, mille taotluse esitamise tähtaeg on alanud kohalikus tegevusgrupis enne käesoleva määruse jõustumist. Nimetatud taotluste suhtes kehtib seni kehtinud hinnapakumuse piirmäär 156 466

krooni. See põhimõte, et taotluse menetlus viiakse läbi taotluse esitamise tähtajal kehtinud õiguakti sätete kohaselt, on küll õigusaktist tulenev, kuid õigusselguse huvides korratakse see käesolevas määruses üle. Projektitoetuse taotluste menetluse aeg on pikem võrreldes teiste arengukava raames antavate toetuste taotluste menetlemise ajaga, sest projektitoetuse puhul esitatakse taotlus kõigepealt menetlemiseks kohalikule tegevusgrupile ning seejärel PRIAle.

Lõike 4 eesmärk on anda enne selle määruse jõustumist kohaliku tegevusgrupi toetust saanud kohalikele tegevusgruppidele täiendavat aega kuni 1. juulini 2011. a, et kohalik tegevusgrupp jõuaks nimetatud tähtajaks välja töötada paragrahvi 18 lõikes 4 nimetatud asjakohased korrad, mis on vajalikud strateegia ja rakenduskava kohaselt rahastatavate projektide valimiseks võimalikult selgel ja läbipaistval viisil. Ka kohalike tegevusgruppide poolt peab projektide valik järgima taotlejate võrdse kohtlemise ja ELi finantshuvide kaitse põhimõtteid ning seetõttu on oluline, et töökorrad, millest kohalikud tegevusgrupid oma tegevuses juhivad, oleksid kvaliteetselt koostatud ja kohaliku tegevusgrupi otsustusorganite poolt kinnitatud ning avalikkusele tutvustatud.

Lõike 5 kohaselt tunnistatakse põllumajandusministri 12. juuni 2008. a määrus nr 59 "Leader-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetuse ja projektitoetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord" (RTL 2008 52, 728; 2009, 57, 833) kehtetuks, kuna 1. jaanuaril 2010. aastal jõustus uus "Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus" ja maaelu arengu toetuste määrused kehtestatakse uue seaduse alusel.

Eelnõu terminoloogia

Määruse eelnõus on kasutatud ELi Teatajas ilmunud asjaomastes eestikeelsetes ELi määrustes kasutatavaid termineid.

Projektitaotlus on projektitoetuse taotluse kinnitamise taotlus, mis esitatakse projektitoetuse taotluse kinnitamise taotlemiseks kohalikule tegevusgrupile. Projektitaotluse kohta teeb kohalik tegevusgrupp kinnitamise või kinnitamisest keeldumise otsuse.

Projektitoetuse taotlus on taotlus, mis esitatakse projektitoetuse taotlemiseks PRIAle. Projektitoetust võib taotleda projektitoetuse taotleja, kelle projektitaotlus on kohaliku tegevusgrupi otsusega kinnitatud. Projektitoetuse taotluse kohta teeb PRIA taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse.

Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu väljatöötamisel võeti aluseks nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005 Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1–40), komisjoni määrus (EÜ) nr 1975/2006, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 rakendamise üksikasjalikud eeskirjad kontrollimenetluse rakendamise ja maaelu arengu toetusmeetmete nõuetele vastavuse kohta (ELT L 368, 23.12.2006, lk 74–84) ja komisjoni määruse (EÜ) nr 1974/2006, millega sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta) kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad (ELT L 368, 23.12.2006, lk 15–73).

Määruse mõjud

Toetuse andmise eesmärgiks on arendada kohaliku initsiatiivi kaudu kohalike tegevusgruppide moodustamise toetamist, viia projektidele toetuse andmise otsustustasand rohujuure tasandile eesmärgiga suurendada kohalike inimeste huvi oma piirkonna arengu ja samas sellega kaasneva vastutuse vastu.

Määruse rakendamiseks vajalikud kulutused ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Meetme raames antavaid toetusi kaasfinantseerib EL.

Leader - toetust finantseeritakse 80% ulatuses Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) kaudu ning 20% ulatuses Eesti riigi eelarvest. Arengukava raames toetatakse Leader telge 85 759 063 euro ehk 1 341 837 755 krooni ulatuses. Sellest u 600 miljonit on kohalike tegevusgruppide vahel jagatud perioodiks 2008–2010, ülejäänud summa jagatakse 2010. aastal perioodiks 2011–2013.

Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

Ants Noot
Kantsler